LUNDS UNIVERSITET
Campus Helsingborg
Institutionen för Service Management

Nätverk för hållbar landsbygdsturism?

- En studie om att skapa ett nätverk för entreprenörer på Söderåsen

Linnea Hameed
Sofia Jansson

Handledare:

Erika Andersson-Cederholm
Stefan Gössling

D-uppsats
Vt 2007

Stort Tack!

Den här uppsatsen har varit en arbetsam men lärorik process. Vi har fått möjligheten att träffa intressanta människor och vi har fått uppleva underbara platser. Det är flera personer som har bidragit till att göra uppsatsen möjlig och vi vill ge ett speciellt tack till:

~ Uppdragsgivarna ***Thomas Arnström, Jörgen Dehlin & Leif Wennerberg*** *för ett välfungerande samarbete & för att de delat med sig av sina kunskaper & kloka råd.*

~ ***Deltagarna*** *i workshopen för visat intresse, engagemang & betydelsefulla tankar och resonemang kring skapandet av ett nätverk på Söderåsen.*

~ ***Andy Romanik*** *för att han öppet och gästvänligt tagit emot oss till sin verksamhet och deltagit i en intervju om hans roll som entreprenör på Söderåsen.*

~ ***Lesley Campbell, Lorna Elliot & John Epps*** *som med stort engagemang delat med sig av erfarenheter, kunskaper & råd om turismutveckling och nätverksbyggande för entreprenörer i Skottland.*

~ ***Anna Linell, Anders Månsson, Åsa Ratcovich*** *för intressanta åsikter och tankeutbyten samt ett trevligt ressällskap.*

~ ***Erika Andersson-Cederholm & Stefan Gössling*** *för deras ämneskunskap, uppmuntran & stöd som handledare.*

~ ***Pavla Kruzela & Britta Persson*** *som gett coachning & uppmuntran för vårt arbete med projektuppdraget & uppsatsen.*

~ ***Familj*** *som haft stor förståelse för vårt arbete och för att de alltid stöttar oss.*

Vi som tackar är Sofia & Linnea

Sammanfattning

Titel: Nätverk för hållbar landsbygdsturism? En stuide om att skapa ett nätverk för entreprenörer på Söderåsen

Uppsatsnivå: Magisteruppsats

Författare: Linnea Hameed och Sofia Jansson vt 2007

Utbildning: Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg, Lunds Universitet

Handledare: Erika Andersson-Cederholm och Stefan Gössling

Syfte: Syftet med uppsatsen är att öka förståelsen för huruvida nätverk mellan lokala entreprenörer kan stimulera till hållbar turismutveckling på landsbygden.

Frågeställningar: Vilka faktorer och strategier kan bidra till en hållbar turismutveckling på landsbygdsområden? Huruvida kan nätverk mellan lokala entreprenörer gynna en hållbar turismutveckling på Söderåsen?

Tillvägagångssätt: Undersökningen baseras på ett abduktivt arbetssätt och kvalitativt tillvägagångssätt för att kunna besvara frågeställningarna. Den empiriska studien består av två fallstudier av Söderåsen i Skåne och Loch Lomond-Trossachs i Skottland, en fokusgruppintervju, tre enskilda intervjuer, ostrukturerade observationer samt projektmöten med uppdragsgivare.

Slutsatser: Undersökningens största slutsatser är att det finns moderna och traditionella uppfattningar av landsbygdsområden som även återspeglas i turistaktiviteter, vilka utgör bidragande faktorer till turismutveckling. Detta då exempelvis sysselsättningen inom turism har ökat men där traditionellt lantbruk även existerar och lockar turister. Strategier för att kunna uppnå hållbar turism har visat sig vara säsongsutökning, uppmuntra till aktiviteter utanför byar, stöd från offentlig sektor samt informationsspridning till turister och entreprenörer, gärna via en fysisk mötesplats. EU: s LEADER-program har också varit bidragande för hållbar turism men det finns svårigheter med att ta del av programmen då det kan vara kostsamt att ansöka. Vi har även kommit fram till att ett nätverk på Söderåsen är beroende av att det finns ett starkt socialt kapital, verkställande och enskilda entreprenörer som driver utvecklingen samt ett tydligt syfte om att nätverket ska verka för hållbar turismutveckling. Vi vill påpeka att det i dagsläget finns olika syften med att skapa ett nätverk, vilket kan ligga till grund för motsättningar och kan försvåra arbetet med att utveckla kriterier för medlemskap. Trots detta vill vi påstå att behovet av ett nätverk är stort men att det måste finnas tydligare riktlinjer för hur entreprenörer och offentlig sektor kan arbeta för hållbar turism om detta ska kunna uppnås.

Sökord: landsbygd, LEADER, hållbar turismutveckling, entreprenörskap, nätverk, Söderåsen, Loch Lomond-Trossachs

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning 3
1. Inledning 4
1.1 Landsbygdsturismen i förändring 4
1.2 Problemställning 5
1.3 Syfte och frågeställningar 6
1.4 Disposition 6
2. Beskrivning av fallstudier 8
2.1 Söderåsen – ett nationalparksområde i Skåne 8
2.2 Loch Lomond-Trossachs – nationalparker som nätverkar 9
3. Tillvägagångssätt 10
3.1 Samarbete med Svalövs kommun 10
3.2 Ett abduktivt arbetssätt 12
3.3 Skriftligt material och källkritik 18
4. Utveckling av landsbygden 20
4.1 Traditionella och moderna uppfattningar 20
4.2 EU: s roll i landsbygdsutveckling 23
4.3 Hållbar landsbygdsutveckling? 26
5. Turismutveckling på landsbygden 29
5.1 Traditionella och moderna uppfattningar 29
5.2 Invånarnas roll i turismutvecklingen 31
5.3 Hållbar turismutveckling? 33
6. Entreprenörskap på landsbygden 36
6.1 Traditionella och moderna uppfattningar 36
6.2 Entreprenörskapets roll i landsbygdsutveckling 38
6.3 Hållbart entreprenörskap? 40
7. Nätverk för entreprenörer på landsbygden 43
7.1 Begreppet nätverk 43
7.2 Syftet med nätverk? 45
7.3 Behov av nätverk? 48
8. Slutsatser och reflektioner 51
Källförteckning 55
Tryckta källor 55
Muntliga källor 56
Observationer 57
Elektroniska källor 57
Övriga källor 57
Bilagor 58
Bilaga 1: Intervjuguide till intervju på Söderåsen 58
Bilaga 2: Interview guide for interviews in Scotland 59
Bilaga 3: Dagordning till workshopen i Helsingborg 60
Bilaga 4: Förslag till Svalövs kommun 61

1. Inledning

Inledning utgör det första av åtta kapitel i uppsatsen där det studerade forskningsämnet samt den problematik vi har valt att undersöka kommer att beskrivas. Därefter kommer det att redogöras för syftet och frågeställningar som undersökningen utgår från. Slutligen följer en disposition av upplägget för uppsatsen och dess innehåll.

1.1 Landsbygdsturismen i förändring

Landsbygdsområden har historiskt varit attraktiva för turister men sedan mitten av 1900-talet har dessa områden fått ett uppsving och blivit mer populärt som besöksmål för fler turister. Landsbygdsområdenas ökade attraktivitet har på många sätt påverkat dess karaktär där utvecklingen ofta har inneburit tillökning av turistaktiviteter i olika former. [1] Landsbygdområdenas uppsving hänger även ihop med att människor har fått ökade inkomster och mer fritid, vilket har ökat möjligheten att resa. En annan förklaring är att människors medvetenhet och kunskap om landsbygdsområdenas betydelse och unikhet i viss grad har ökat, vilket kan ha bidragit till ett ökat intresse för att besöka dessa områden. Exempelvis lockas många turister till landsbygden för att köpa traditionella hantverk specifika för området eller andra nischade produkter som kan vara svårare att köpa i städer.[2] Det finns även de som menar att kändisar, såsom Madonna, har bidragit till landsbygdsområdenas ökade popularitet, då hon bland många andra förespråkar konsumtion av närproducerad ekologisk mat. Inom turismindustrin finns även verksamheter som följer denna ”gröna” trend där exempelvis en del av världens lyxigaste hotell har valt att kombinera lyx med att gynna lokala samhällen och värna om miljön.[3] En del forskare menar att det finns konsumenter som är villiga att betala mer för produkter och tjänster som bidrar till en hållbar utveckling av landsbygden. De anser att detta kan stimulera till nytänkande och kreativitet hos områdets entreprenörer för att dessa ska kunna attrahera konsumenterna[4]. Den offentliga sektorn och Europeiska Unionen (EU) är andra som ofta förespråkar hållbar utveckling av landsbygdsområden och ger många gånger finansiellt stöd till lokala entreprenörer för att de ska verka för en hållbar utveckling. [5] Entreprenörskap och lokal utveckling kan således vara starkt relaterade, vilket följande citat beskriver.

[1] Sharpley (2007) sid. 126
[2] Dinis (2004) sid. 14
[3] Hellman (2007-01-10) i Västmanlands läns tidning
[4] Dinis (2004) sid. 15
[5] Holloway et al. (2006) sid. 219

”because there is no local entrepreneurship, (economic) local development is not achieved; because there is no local development, local entrepreneurship is not achieved” (Anabela Dinis, år 2004)[6]

Att utvecklingen ska vara hållbar ses av många som en självklarhet, men betydelsen av hållbarhet kan skilja sig åt hos olika människor. Många forskare är överens om att nätverk mellan lokala entreprenörer kan skapa en plattform för att tillsammans kunna arbeta för att uppnå hållbar utveckling av landsbygdsområden.[7] Dock finns det forskare som menar att det behövs mer undersökning om kritiska aspekter av nätverk på landsbygden eftersom nätverksteorier ofta koncentreras på fördelarna. Trots många fördelar med nätverk innefattas ofta planering och samordning på destinationer av maktkamper mellan olika aktörer, komplext beslutsfattandet samt intressekonflikter.[8]

1.2 Problemställning

De forskningsområden som vi har valt att studera inkluderar hållbar utveckling av turism samt skapande av nätverk mellan entreprenörer på landsbygdsområden som även innefattar nationalparker. Detta gör undersökningen komplext då det behandlar flera forskningsområden men möjligt att studera då de är relaterade till varandra och koncentrerade till landsbygdsutveckling. Många forskare inom landsbygdsutveckling tar upp problematiken med att uppnå hållbar turismutveckling på landsbygdsområden då dessa miljöer lockar allt fler turister men där naturen lätt kan ta skada av ett för stort besökstryck. Vidare finns det forskare som studerat entreprenörskapets roll för landsbygdsutveckling där de behandlar svårigheter med nätverk mellan entreprenörer för att uppnå hållbar utveckling. Det är ur dessa problemställningar vi ställer oss undrande till huruvida ett nätverk på Söderåsen kan bidra till hållbar turismutveckling och vilka svårigheter som kan uppstå kring samordning av entreprenörer samt om satsningar på ökad turism kan innebära påfrestningar för Söderåsens natur och kultur. Vi menar att svaret på dessa frågor kan få betydelse för graden av samförstånd och kunskapsutbyte mellan individer och offentlig sektor i en hållbar turismutveckling på Söderåsen.

Vi menar att turismutvecklingen på landsbygden är relevant att studera eftersom forskning kring entreprenörskap på senare år kommit att beröra områden som service sektorn och turism på landsbygden. Inom dessa områden har invånares, entreprenörers och den offentliga

[6] Dinis (2004) sid. 19
[7] Marsten och Smith (2004) sid. 440
[8] Dregde (2006) sid.562-563

sektorns inställning till turismutveckling och hållbarhet blivit intressant. Ämnet är även intressant ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv där nätverk utgör en central aspekt för att binda samman människor i samhällen som står inför turismutveckling. Undersökningen kommer att underbyggas av en empirisk studie av Söderåsen i Skåne som står inför en turismutveckling där det finns tankar om att utveckla ett nätverk mellan de lokala entreprenörerna. Undersökningen grundas även på en fallstudie av Loch Lomond- Trossachs och Agyll & Bute i Skottland som vi anser har kommit längre i sin turismutveckling då de under de senaste åren har utvecklat nätverk mellan entreprenörer i områdena.

1.3 Syfte och frågeställningar

Vi vill med vår uppsats öka förståelsen för huruvida nätverk mellan lokala entreprenörer kan stimulera till hållbar turismutveckling på landsbygden. Utifrån detta har följande frågeställningar formulerats:

- Vilka faktorer och strategier kan bidra till en hållbar turismutveckling på landsbygdsområden?
- Huruvida kan nätverk mellan lokala entreprenörer gynna en hållbar turismutveckling på Söderåsen?

1.4 Disposition

Den här uppsatsen består av numrerade kapitel där läsaren introduceras med en kort inledning till varje kapitels innehåll. Uppsatsens kapitel är följande:

2. Beskrivning av fallstudier:

I det andra kapitlet får läsaren en faktabaserad beskrivning av naturområdet, turismnäringen samt entreprenörskapet på de områden vi valt att studera. De landsbygdsområden vi har fokuserat på är *Söderåsen i Skåne* och *Loch Lomond-Trossachs i Skottland.*

3. Tillvägagångssätt:

I det tredje kapitlet beskrivs ingående hur vi har gått tillväga för att utföra undersökningen i syfte att besvara frågeställningarna. Vi reflekterar över samarbetet med Svalövs kommun och beskriver hur vi har arbetat på ett abduktivt sätt. I *Skriftligt material och källkritik* redovisas de fyra teoriblock vi valt att använda oss av samt vårt kritiska förhållningssätt till det insamlade materialet.

4. Utveckling av landsbygden

5. Turismutveckling på landsbygden

6. Entreprenörskap på landsbygden

7. Nätverk för entreprenörerna på landsbygden

I det fjärde, femte, sjätte samt sjunde kapitlet kommer vi att föra en diskussion kring de valda teorierna och det empiriska materialet. Varje kapitel är indelat i mindre stycken där vi valt att först ta upp ett teoristycke som följs av empiri och analys.

8. Slutsatser och reflektioner:

Slutligen kommer vi i det åttonde kapitlet att besvara frågeställningarna där vi redogör för vilka slutsatser vi kommit fram till i analysen. Vi kommer även att ge förslag till vidare forskning samt ge en personlig reflektion av undersökningen och arbetsprocessen.

2. Beskrivning av fallstudier

I det här kapitlet kommer läsaren att få bakgrundsfakta om Söderåsen, dess turismnäring och förtegande. Vidare kommer liknande fakta att presenteras om Loch Lomond-Trossachs i Skottland.

2.1 Söderåsen – ett nationalparksområde i Skåne

Söderåsen är ett naturområde beläget cirka 3 mil öster om Helsingborg med en areal på 1 625 hektar. Åsen ligger inom fyra kommuner i nordvästra Skåne, vilka är Bjuv, Klippan, Svalöv och Åstorp. Åsen bildades troligtvis redan för 150 miljoner år sedan där bland annat Skånes högsta topp med 212 meter över havet, ravinen Kopparhatten, och Sveriges störst sammanhängande lövskogsområden finns. År 2001 bildades Söderåsens nationalpark som är belägen inom Klippans och Svalövs kommuner och som upptar cirka 30 procent av arealen på åsen.[9] Enligt statistiken hade Söderåsens nationalpark cirka 750 000 besökare år 2005 och var en av de 15 mest besökta sevärdheter i Sverige[10].

I utvecklandet av turismen på Söderåsen är det Svalövs kommun som varit drivande. De har med finansiellt stöd från EU-projekt och samarbete med reklambyrån Tilo Partner AB skapat en ny turistbroschyr, en webportal och loggan ”Söderåsen – öppnar en ny värld”. Syftet är att webportalen ska innehålla information om turistaktiviteter samt företagande inom Söderåskommunerna.[11]

Idag finns cirka 70-80 företag inom besöksnäringen på och kring Söderåsen. På åsen finns endast en by, Stenestad, med cirka 200 invånare men inklusive den spridda bebyggelsen kring åsen finns det cirka 2000 invånare. [12] Söderåskommunerna har även tagit fram en översiktsplan för Söderåsen, med syfte att tillsammans arbeta med att främja en ekologisk hållbar samhällsutveckling [13].

[9] www.wikipedia.org, www.naturvardsverket.se
[10] www.nutek.se
[11] Projektmöten med uppdragsgivarna (2007-01-30, 2007-02-08, 2007-03-01, 2007-03-08)
[12] Projektmöte med uppdragsgivare (2007-03-08)
[13] www.svalov.se

2.2 Loch Lomond-Trossachs – nationalparker som nätverkar

Loch Lomond- Trossachs är ett nationalparksområde i Skottland med en areal på 1 865 kvadratkilometer. Naturen karaktäriseras av sjöar, floder samt skog och är varierande med ett slätt landskap i den södra delen och höga berg i norra delen. Nationalparksområdet bildades år 2002 och är beläget mellan Glasgow och Edinburgh, vilket gör att mer än 70 procent av Skottlands befolkning har mindre än en timmes färd till området.[14] År 2003 uppskattades att nationalparksområdet hade 2,18 miljoner besökare, varav de populäraste besöksmålen var Scottish Wool Center i Aberfoyle och National Park Gateway Center i Balloch. Nationalparksområdet har i genomsnitt 11 250 besökare per dag och majoriteten av besökarna utgörs av dagsbesökare som år 2002 representerade mer än 61 procent.[15]

Turismutbudet består till största del av natur- och friluftsaktiviteter såsom vandring, cykling, ridning, fiske, golf, gårdsbutiker med försäljning av lokalproducerade varor och festivaler[16]. Loch Lomond- Trossachs är indelat i fyra geografiskt avgränsade nätverksområden som totalt inkluderar 20 samhällen med 16 000 invånare.[17] I Loch Lomond- Trossachs finns cirka 315 företag inom besöksnäringen som erbjuder besökare boende, vilket även bidrar till att öka inkomster för butiksförsäljning samt restauranger[18].

Det beslutsfattande organet för nationalparken, ”National Park Authority”, består av 25 medlemmar som arrangerar offentliga möten minst fyra gånger per år för att diskutera mål för nationalparken. I nationalparksområdets strategiska plan för 2007-2012 som framställts av National Park Authority beskrivs målen för nationalparksområdet, vilka fokuserar på bevarandet av naturen och varaktig användning av lokala resurser. [19]

[14] www.lochlomond-trossachs.org
[15] State of the Park Report 2005 sid.255-259
[16] Turistbroschyr Loch Lomond-Trossachs
[17] www.lochlomond-trossachs.org
[18] State of the Park Report 2005 sid. 238
[19] www.lochlomond-trossachs.org

3. Tillvägagångssätt

I detta kapitel kommer det argumenteras för de tillvägagångssätt som vi använt. Först beskrivs samarbetet med Svalövs kommun som följs av en redogörelse av det abduktiva arbetssätt som använts. Vi argumenterar för den fokusgruppintervju, de enskilda intervjuerna, möten och observationer som utförts. Slutligen ges en skildring av skriftligt material, källkritik samt ett metodschema som tillvägagångssättet bygger på.

3.1 Samarbete med Svalövs kommun

Undersökning avser att öka förståelsen för om nätverk mellan lokala entreprenörer kan stimulera hållbar turismutveckling på landsbygdsområden. Detta har gjorts med utgångspunkt i teoretiskt och empiriskt material. Genom att intervjua personer som har varit drivande i utvecklandet av nätverk och turism på den skotska landsbygden har vi fått en bild av vilka svårigheter som kan uppstå i en sådan process samt hur dessa kan hanteras. Arbetet med turismutveckling i Skottland benämns ofta som ett ”best practice”-exempel inom forskning om utveckling av landsbygdsturism och entreprenörskap. Det har även undersökts vilka tankar och resonemang som Svalövs kommun har kring skapandet av Söderåsens nätverk. I undersökningen ligger fokus på entreprenörskapets roll i en hållbar turismutveckling och nätverk på landsbygdsområden och då Svalövs kommun är en drivande aktör i skapandet av ett nätverk på Söderåsen kommer aspekter av deras roll även vara återkommande. För att undersöka vilka attityder och tankar som kan finnas hos entreprenörer kring bildande av nätverk samt hållbar turismutveckling på Söderåsen, har en fokusgruppintervju utförts med utvalda entreprenörer som verkar på och kring åsen. Därefter gjordes en enskild intervju med en av deltagarna från fokusgruppintervjun samt observation av hans arbetsplats på Söderåsen.

Förförståelse och förståelse

Denna uppsats har arbetats fram parallellt med ett projektuppdrag för Thomas Arnström, Jörgen Dehlin och Leif Wennerberg från Svalövs kommun, vilket har resulterat i förslag till Svalövs kommun om nätverk på Söderåsen (se bilaga 4). Det empiriska underlaget till undersökningen har således till viss del tagits fram utifrån projektuppdragets syfte. Förutsättningarna för uppsatsens empiriska innehåll har därför till viss del styrts av projektuppdraget. Vi har tidigare haft en liknande samarbetsform med uppdragsgivarna vid skrivandet av vår kandidatuppsats, som även den behandlade Söderåsen som empirisk fallstudie. Erfarenheten från den tidigare undersökningen menar vi har varit en tillgång men

även utgjort en begränsning för denna studie. Vi betraktar erfarenheten av att ha tagit del av hur uppdragsgivarna fattar beslut och arbetar som en tillgång, eftersom vi hade lite kunskap om detta innan och då kommunalt beslutsfattande och arbetsprocesser ofta är långdragna processer som involverar många människors åsikter. I och med det att det tidigare samarbetet fungerade väldigt bra har vi upplevt att lojalitet har skapats till uppdragsgivarna, vilket kan ha begränsat vårt kritiska tänkande i undersökningen. Vi anser att lojaliteten kan utgöra ett omedvetet hinder i att ta till sig resonemang från det insamlade materialet som kan vara kritiserande mot exempelvis uppdragsgivarnas sätt att arbeta. Vår syn på betydelsen av tidigare undersökning och erfarenhet, överensstämmer med Gummessons tankar kring utmaningen med *förförståelse* och *förståelse*. Enligt honom kan tidigare undersökningar ge en förförståelse till ett visst problemområde, där en djupare förståelse kan skapas vid en vidare undersökning kring ämnet. Förförståelse kan dock begränsa författarens förmåga att ta till sig ny information på ett kritiskt sätt, vilket kan hindra nytänkande i undersökningen.[20]

Objektivitet

Projektuppdragets arbetsform har utgjorts av möten med uppföljning via kontinuerlig telefon- och e-postkontakt, vilket skapat ett nära samarbete med uppdragsgivarna. Det nära samarbetet har troligen påverkat vårt förhållningssätt och objektivitet till det insamlade materialet. Enligt Kvale finns svårigheter med att vara objektiv vid nära mänskliga samspel mellan olika parter. Vidare anser Kvale att det dock kan skapas en balans mellan subjektivitet och objektivitet i sådana mänskliga interaktioner. Graden av objektivitet beror på relationen till det studerade objektet.[21] Gummesson menar att det är av betydelse att kunna vara selektiv i situationer där informationen från studieobjektet är överväldigande. För att lättare kunna välja ut företeelser som ska studeras och det som ska exkluderas kan författaren använda sig av teoretiskt material som stöd.[22] I det tidigare samarbetet med uppdragsgivarna upplevde vi att det var svårt att vara kritisk och selektiv till informationen, då uppdragsgivarnas gedigna kunskap inom sitt arbetsområde och betydligt större livserfarenhet gjorde att vi utan större eftertanke tog till oss deras resonemang. Utifrån dessa tidigare erfarenheter strävar vi efter att förhålla oss till sådana mänskliga samspel på ett mer kritiskt sätt. På så sätt har relevant information lättare kunnat selekteras för att bidra till utveckling av teoretiska resonemang och kunskap om verkligheten, vilket beskrivs närmare under nästa rubrik 2.2 ”Ett abduktivt arbetssätt”.

[20] Gummesson (2000) sid. 15-16
[21] Kvale (1997) sid. 64-66
[22] Gummesson (2000) sid. 60-61

3.2 Ett abduktivt arbetssätt

För att kunna förhålla oss mer kritiska i undersökningen har vi i enlighet med Patel och Davidson valt att arbeta *abduktivt*, vilket är en kombination av *induktion* och *deduktion*[23]. Undersökningen bygger på ett empiriskt underlag som arbetats fram tillsammans med uppdragsgivarna, för att kunna hjälpa dem att ta fram tillvägagångssätt för nätverk för en hållbar turismutveckling på Söderåsen. Detta karaktäriserar ett induktivt arbetssätt där det empiriska forskningsobjektet, utan förankring i tidigare skriven teori, ligger till grund för vilka teorier som senare kommer att användas. Nästa steg inom abduktion är att arbeta deduktivt i syfte att öka objektiviteten genom att utgå från redan existerande teori. Patel och Davidson bedömer att risken med att arbeta på ett abduktivt sätt är att andra alternativa tolkningar kan förbigås. Fördelen är dock att undersökningen breddas av att relationen mellan teori och empiri stärks genom att undersökningen av forskningsobjektet kontinuerlig utvecklas på ett induktivt och deduktivt sätt[24]. Utifrån det empiriska underlaget har vi valt att använda redan befintlig forskning om landbygdsutveckling, hållbar turismutveckling, entreprenörskap samt nätverksbyggande mellan entreprenörer på landsbygden. I syfte att ytterligare fördjupa undersökningen gjordes därför fallstudier av arbetet med nätverk mellan entreprenörer i Loch Lomond- Trossachs i Skottland och entreprenörers åsikter om nätverk på Söderåsen, vilket kommer att beskrivas mer ingående under rubriken ”Möten och observationer”. Fallstudien i Skottland motiveras med att området har nätverk mellan sina entreprenörer som på ett framgångsrikt sätt gjort att turismen har utvecklats.

Fokusgruppintervju

För att undersöka entreprenörers attityder och tankar kring turismutvecklingen på Söderåsen och skapande av ett nätverk genomförde vi tillsammans med uppdragsgivarna en workshop den 23 april år 2007 med fyra entreprenörer inom besöksnäringen på Söderåsen. Syftet var att bjuda in utvalda representanter från lokala småföretag som verkar på och kring Söderåsen för att undersöka intresset för ett nätverk. Initiativet till workshopen kom från uppdragsgivarna men det bestämdes redan på ett tidigt stadium att det var vi som skulle stå för arrangemanget och ha rollen som moderatorer. Detta för att förhindra att uppdragsgivarna skulle få för stort inflytande i diskussionerna och på så sätt påverka entreprenörernas åsikter. Inför workshopen

[23] Patel & Davidson (2003) sid. 24
[24] Patel & Davidson (2003) sid. 23-25

gjordes förberedelser, såsom att ta reda på information om de olika företagen, för att vi skulle kunna inta en förstående roll för entreprenörernas resonemang under diskussionen.

Workshopen kan enligt oss liknas vid en fokusgruppintervju eftersom den bestod av en grupp människor som diskuterade ett på förhand givet ämne under en begränsad tid. Vi valde denna metod då vi anser att den ger bredd till undersökningen genom att belysa flera personers åsikter samtidigt. Enligt Wibeck är en fokusgruppintervju användbar för att förstå olikheter mellan hur människor lever och tänker. Det är även vanligt att fokusgruppsintervjuer används inom kommuner för att analysera olika projekt och för att samla in data.[25] Genom att studera entreprenörerna i en social kontext ville vi synliggöra deras åsikter och uppfattningar. Då en fokusgrupp är en social händelse med deltagare som integrerar med varandra är denna typ av datainsamlingsmetod mer *ekologisk valid* än endast en persons åsikt[26]. Vi menar att fokusgruppintervjun har kunnat lyfta fram flera människors åsikter om nätverk och hållbar turismutveckling på Söderåsen, vilket har haft stor relevans för undersökningen.

Då urvalet skulle överensstämma med undersökningens syfte och öka insikten för hur entreprenörerna förhåller sig till att ingå i ett nätverk, var det av stor vikt att utgå från deltagarnas lämplighet att medverka på workshopen. Vi utformade därför en inbjudan som skickades till 16 olika småföretag på och kring Söderåsen som har anknytning till turismutveckling och som är belägna inom Söderåskommunerna Bjuv, Klippan, Svalöv och Åstorp. Detta resulterade i sju svar, varav tre av företagen lämnade ett negativt besked. Trots att det endast var ett fåtal anmälda ville vi fullfölja fokusgruppintervjun och ta reda på vad det var som fick de anmälda att vilja delta. För att kunna genomföra workshopen ville vi ha minst fyra deltagare för att diskussionens innehåll skulle vara så trovärdig som möjligt. Detta motiveras med att om deltagarantalet exempelvis är tre personer kan det uppstå inbyggda spänningar då situationen kan bli att var och en får medla mellan de andra.

Fokusgruppintervjun var delvis ostrukturerad då ett antal frågor och diskussionsämnen utformades, men där deltagarna fick diskutera i så stor utsträckning som möjligt utan vår inblandning (se bilaga 3). Syftet med diskussionerna var inte att besvara specifika frågeställningar utan snarare att lyssna till deltagarnas åsikter om ett nätverk på Söderåsen. Vi försökte vara så passiva som möjligt i diskussionerna och endast introducera de nya

[25] Wibeck (2000) sid. 20
[26] Wibeck (2000) sid. 122

samtalsämnen samt ingripa när deltagarna kom för långt från det givna ämnet. För att få fram ett så reliabelt resultat som möjligt antecknade vi deltagarnas åsikter under hela diskussionen. Vi summerade även diskussionens innehåll samt eventuella slutsatser muntligt efter varje avslutat diskussionsämne för att försäkra oss om att det inte skulle ske missförstånd om deltagarnas åsikter. Förutom anteckningar dokumenterades även diskussionen med bilder som sedan studerades tillsammans med anteckningarna, vilket vi anser stärker tolkningen av diskussionens innehåll.

De åsikter som framkom under fokusgruppintervjun har gett en bredd till undersökningen men metoden har inte samma informationsdjup som enskilda intervjuer. Därför bestämdes att fokusgruppintervjun behövde kompletteras med andra typer av data såsom observationer samt individuella intervjuer. Detta för att öka förståelsen för resultaten samt att generera andra aspekter kring undersökningen. Utifrån workshopen framgick att en av entreprenörerna hade åsikter som var intressanta att utveckla genom en enskild intervju. Därför gjordes en intervju med entreprenören på hans arbetsplats på Söderåsen vid ett senare tillfälle, vilket kommer att beskrivas under rubriken ”Enskilda intervjuer”. Vi är medvetna om att de åsikter och tankar som lyftes fram under fokusgruppintervjun inte kan utgöra en generell bild av vad Söderåsens entreprenörer anser, men vi menar ändå att tillvägagångssättet har gett undersökningen en djupare förståelse till entreprenörernas inställning till att ingå i ett nätverk.

Enskilda intervjuer

Under fallstudien i Skottland intervjuades John Epps (Director of National Park community partnership, Chairman of Trossachs Area Network, Aberfoyle) samt Lesley Campbell (Rural and Community Support Manager, National Park Authority, Loch Lomond- Trossachs, Balloch) den 26 april år 2007. Både Epps och Campbell arbetar med att utveckla nätverk mellan entreprenörer inom samhällen i nationalparkerna Loch Lomond- Trossachs. Därefter gjordes en intervju den 9 maj år 2007 med Andy Romanik som driver Röstånga Stationshus på Söderåsen och även medverkade på workshopen. Andy är en utåtriktad person som har inblick i entreprenörskapet på Söderåsen eftersom han personligen känner många entreprenörer.

Valet av respondenterna Epps och Campbell motiveras med att de anses ha inflytelserika och drivande roller i samordnandet av entreprenörskapet i Loch Lomond- Trossachs. Respondenterna har varit med sedan starten av utvecklingen av nätverk och anses ha stor

kunskap om vilka arbetssätt som kan användas för att utveckla nätverk mellan entreprenörer. Vi anser att deras intervjusvar har kunnat bidra med ett helhetsperspektiv till undersökningen, då de har kunskap om utvecklingen av nätverk och entreprenörskapets roll i den totala turistprodukten och inte bara för de enskilda verksamheterna. Romanik på Söderåsen kunde bidra med ett annat perspektiv av turismutveckling och synen på nätverk, eftersom han länge varit del av ett inofficiellt nätverk i Röstånga. Vi ansåg att de utvalda respondenternas åsikter skulle ge oss nya insikter kring intressanta aspekter om entreprenörskap, nätverk och hållbar turismutveckling på landsbygden. Enligt Kvale kan validiteten hos en intervjupersons uttalanden angripas genom att göra en distinktion mellan två olika perspektiv. Han menar att intervjupersonen antingen betraktas som informant och vittne eller som representant och föremål för analys. Kvale menar att informantens empiriska och begreppsliga kunskap stärker validiteten i dennes intervjusvar. [27] Vi har valt att förhålla oss till respondenterna som informanter då deras intervjusvar bedöms tillföra en empirisk expertkunskap till undersökningen. Vi är medvetna om att intervjusvaren är subjektiva men har trots detta valt att ta till oss deras resonemang som trovärdig information och byggt vår analys utifrån detta.

Den kvalitativa forskningsintervjun har enligt Kvale som mål att få nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter av intervjupersonens livsvärld och syftar till att insamla specifika beskrivningar utifrån olika teman [28] . Syftet med intervjuerna var att undersöka respondenternas uppfattningar kring entreprenörskapet inom det område de arbetar, förhållningssätt till nätverk mellan entreprenörerna samt deras åsikter om turismens påverkan på omgivningen. Detta grundades på de teman som tagits fram utifrån de forskningsfrågor undersökningen behandlar (se bilaga 1 och 2). Vi prövade hypoteser om att turismen har påverkan på landsbygdens omgivning, att entreprenörskap främjar turism samt att turismutvecklingen kan gynnas av nätverk mellan entreprenörer och turismsektorn. Även hypoteserna baserades på tidigare forskning om entreprenörskap, nätverk och hållbar turismutveckling, vilket visades ha likheter med respondenternas uppfattningar. Vi anser att förförståelsen för forskningsområdet varit till hjälp vid intervjuerna för att lättare kunna förstå de praktiska exempel som respondenterna tog upp angående sina arbetsuppgifter och iakttagelser.

[27] Kvale (1997) sid. 197-199
[28] Kvale (1997) sid. 37

Före intervjutillfällena informerades om det generella syftet med intervjun och alla respondenter medgav sitt samtycke samt gav oss rättighet att använda deras namn i undersökningen. Vi valde att utföra kvalitativa intervjuer av delvis standardiserad form då frågorna utformades innan intervjutillfället. Intervjuerna var även av strukturerad form eftersom frågorna i stor grad ställdes i samma ordningsföljd till varje respondent. Frågorna var dock öppna utan fasta svarsalternativ, vilket har gjort att respondenterna kunnat svara fritt. Under intervjuerna hände det att vi fick styra respondenten till att hålla sig till frågorna som ställdes för att undvika att gå djupare in på ämnen som låg utanför intervjuguiden. Detta då tidsramarna för intervjuerna var begränsade och vi ville få ut så mycket relevant information till undersökningen som möjligt. Vi valde denna metod då vi strävade efter att lättare kunna jämföra svaren mellan respondenterna samt att kunna se gemensamma drag i intervjusvaren.

Under samtliga intervjuer valde vi att föra anteckningar för hand. Anledningen till denna metod var tidsbesparing, att skapa en avslappnade stämning samt att undgå risken med att tekniken för inspelning inte skulle fungera. Att intervjuerna delvis gjordes utomhus skulle försvåra ljudupptagningen, vilket även är ett motiv till varför vi valde bort inspelning. För att minska risken för att glömma detaljer, valde vi att direkt efter varje intervju förtydliga det som hade sagts samt att renskriva svaren. Att endast göra tre enskilda intervjuer med entreprenörer motiveras med att det är ett kvalitativt tillvägagångssätt som har kompletterat fokusgruppintervjun med ett större djup och bidragit med en ökad kunskap till undersökningen. Därmed menar vi att valet av antalet respondenter inte begränsat undersökningen utan istället gett relevans och validitet till resultatet.

Möten och observationer

Undersökningen har som tidigare nämnts gjorts parallellt med ett projektuppdrag, vilket har inneburit att vi kontinuerligt tagit emot olika typer av information genom deltagande observationer. Som en del i datainsamlingen har vi haft fyra projektmöten med uppdragsgivarna, där vi fått chansen att studera deras relationer sinsemellan samt tagit del av deras åsikter angående entreprenörskapet, nätverk och hållbar turismutvecklingen på Söderåsen. Projektmötena har innefattat öppna diskussioner och mer informella konversationer. I diskussionerna framkom uppdragsgivarnas reflektioner om materialet kring undersökningens forskningsområde samt våra tillvägagångssätt för att kunna utföra uppdraget. De informella konversationerna har även skett via e-post och telefonkontakt, där

planering av praktiska detaljer kring projektuppdraget har gjorts. Eftersom detta var andra gången vi deltog aktivt i ett projekt med samma uppdragsgivare fanns det redan en yrkesmässig relation samt ett uppbyggt förtroende. Vi upplevde detta som en fördel då det underlättade att få uppdragsgivarna att delge information som bidragit till undersökningen. Det skapade även förutsättningar för att de skulle känna sig mer bekväma av vår närvaro på mötena, vilket vi ville uppnå för att lättare kunna observera deras naturliga beteenden i arbetet.

Förutom deltagande observationer av projektmöten gjordes observationer i samband med fallstudien i Skottland, där vi bland annat hade ett samtal med Lorna Elliot, ansvarig för Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (LEADER)-projekt på den skotska landsbygden. Det gjordes även en observation i samband med intervjun med Andy Romanik på Söderåsen. Vi valde att inte utgå från ett observationsschema utan förberedde oss genom att ta reda på information om platserna och respondenterna samt att sätta tidsramar, vilket gjorde observationerna delvis ostrukturerade. Syftet med observationerna var att inhämta så mycket information som möjligt om entreprenörernas förhållningssätt till undersökningens forskningsområde, genom att studera dem i deras naturliga miljöer. Det skapade en bild av hur entreprenörerna framställer sin verksamhet, platsen och människor i omgivningen. Vi valde att träffa respondenterna på deras arbetsplatser för att de lättare skulle känna sig trygga, vilket gav oss uppfattningen av att deras inställning till vårt besök blev mer avslappnad. Detta gjorde det troligtvis lättare för dem att vara sig själva så att vi kunde studera deras naturliga uttryck i deras vardag samt lyfta fram deras åsikter kring nätverk och hållbar turismutveckling. Efter ett intervjutillfälle i Skottland blev vi inbjudna till en fårshow av en karismatisk entreprenör som vi inte hade bokat möte med, vilket gav oss tillfälle att studera hur en entreprenör på den skotska landsbygden kan arbeta.

Registrerandet av alla observationer gjordes genom att anteckna, diskutera med varandra samt att dokumentera omgivningen med bilder. Vi anser att det var av stor vikt att ta vara på denna information under observationens gång, då det underlättade analyseringen av fallstudierna i efterhand, samt hjälpte oss att minnas detaljer ur samtal och av omgivningen. Vi ser observationerna som ett komplement till intervjuerna och mötena, då vi själva kunde se och uppleva den miljö som respondenterna verkar i och på så sätt få större förståelse för deras arbete och åsikter.

3.3 Skriftligt material och källkritik

Vi har använt oss av teoretiskt material som vi betraktar som fyra övergripande teoriblock, vilka innefattar landsbygdsutveckling, hållbar landsbygdsturism, entreprenörskap samt nätverk. Inom forskningen kring landsbygdsutveckling har vi valt att koncentrera oss på utvecklingen som skett inom Europa de senaste tio åren. Det argumenteras flitigt kring olika former av matproduktion inom denna typ av forskning, vilket även är ett återkommande ämne för nätverksbyggande inom nätverksteorier. Vi har dock valt att inte gå närmare in på detta då avsikten endast är att ge en generell beskrivning av landsbygdsutvecklingen för att på så sätt kunna visa på entreprenörskapets roll på landsbygden, som ett bredare samhällsfenomen i nätverksbyggande, snarare än på matproducenternas roll som en form av entreprenörskap.

Många forskare inom landsbygdsutveckling knyter an till turismutveckling. Teorier om landsbygdsturism utgör således ett stort fokus för undersökningen, särskilt tillsammans med forskning om entreprenörskap. Marknadsföring är en återkommande aspekt i dessa forskningsområden men undersökningen har istället behandlat turismens påverkan på det lokala entreprenörskapets utveckling i landsbygdsområden. Inom forskning om entreprenörskap finns forskare som använder begreppet entreprenörskap parallellt med begreppet småföretagare och därmed har vi valt att inte göra någon större skillnad på dem i undersökningen. Vidare har vi valt att lägga stor vikt på betydelsen av nätverk inom entreprenörskapsforskningen. I många fall har de teoretiska resonemangen hämtats utifrån forskning med fallstudier där det är viktigt att ha i åtanke att slutsatserna ofta är specifika för de fall som har studerats. Därför har vi försökt att koncentrera oss på de generella slutsatserna som även kan gälla för andra platser. Vi har sökt efter vetenskapliga artiklar i skoldatabasen Electronic Library Information Navigator (ELIN) och sökt utifrån begreppen landsbygd, turism, entreprenörskap, nätverk samt hållbar utveckling med syfte att få fram relevant litteratur för undersökningens forskningsområde. Vi har även använt oss av tidigare kurslitteratur.

Det empiriska materialet som använts i uppsatsen består av tidningsartiklar om Söderåsens nätverk- och turismutveckling samt en artikel om ökad efterfrågan av ekologisk mat. Information har även hämtats från hemsidor på Internet för Loch Lomond-Trossachs, Naturvårdsverket, NUTEK, Wikipedia, Svalövs kommun samt Söderåsen. Detta har

kompletterats med broschyrer och annat tryckt material om Söderåsen och Loch Lomond-Trossachs. Vi är medvetna om att sådana källor oftast är skapad av organisationer med ett specifikt marknadsföringssyfte, vilket gör att innehållet kan ge en förskönad bild av verkligheten. Tidningsartiklarna om Söderåsen anser vi har bidragit till att kunna studera uppdragsgivarnas åsikter och hur de väljer att uttrycka sig i sådana offentliga sammanhang, då dessa sammanhang har skett under andra förutsättningar än projektmötena som varit mer informella. Artikeln om ekologisk mat är hämtad från en dagstidning, där innehållet troligen är skrivet från författarens subjektiva synvinkel, men då texten ger en inblick i den globala ekologiska trenden har vi använt den som inspiration till utformandet av inledningen. Material från Internet har tillsammans med turistbroschyrerna om nationalparkerna bidragit med fakta som använts som bakgrundsmaterial till kapitel 3 ”Beskrivning av fallstudier”. Nedan följer ett metodschema över undersökningens tillvägagångssätt.

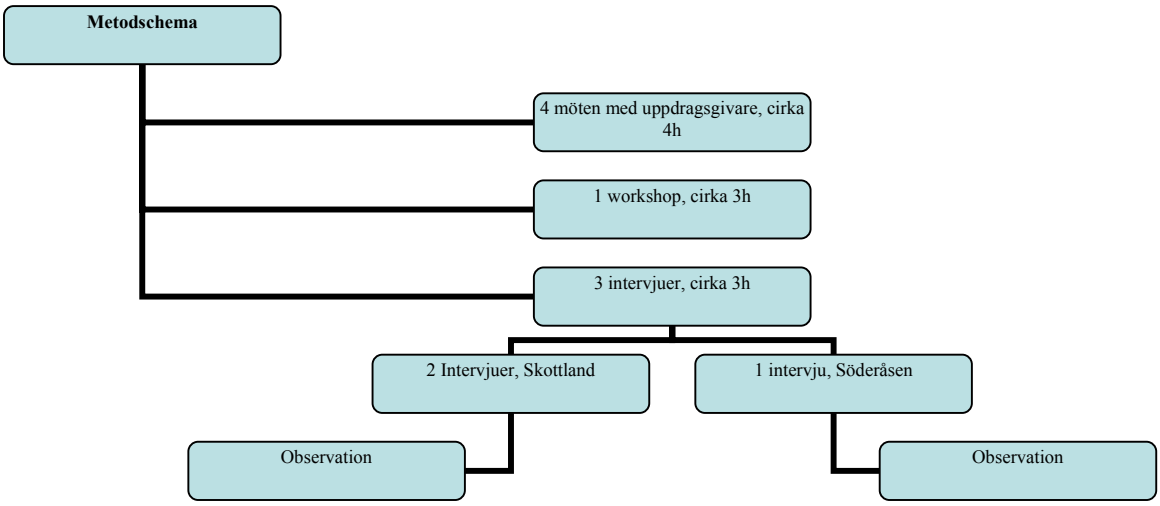

Figur 1. Metodschema över tillvägagångssätt

4. Utveckling av landsbygden

Det här kapitlet kommer att beröra beskrivningar av landsbygdsutvecklingen i Europa med fokus på 2000-talet. Det kommer att diskuteras kring innebörder av begreppet landsbygd där traditionella och de moderna uppfattningarna kommer att skildras. Turism, jordbruk, migration och EU: s betydelse för landsbygdutvecklingen kommer även att behandlas. Slutligen kommer de lokala resursernas innebörd för en hållbar landsbygdsutveckling att analyseras.

4.1 Traditionella och moderna uppfattningar

Landsbygd är ett vitt begrepp vars innebörd är svår att definiera. Begreppet har ofta en subjektiv innebörd och används olika mellan världsdelar, länder och i vissa fall även olika mellan regioner i ett land. Exempelvis finns en annorlunda syn på betydelsen av landsbygd i Europa och USA än i Afrika och Asien, vilket grundas i att landsbygdens karaktär skiljer sig drastiskt världsdelarna emellan. Trots komplexiteten av begreppet har Diniz & Gerry lyckats urskilja tre bredare definitioner av landsbygd samt en definition som EU använder sig av.

Definitioner av landsbygd

- Den *behovsmässiga definitionen* tar sin utgångspunkt i sociologin och menar att befolkningstätheten skiljer sig mellan urbana och landsbygds miljöer, vilket gör att det finns olikheter i människors beteenden. Definitionen syftar till att landsbygden har en befolkning med mer konservativa och traditionella värderingar och arbetssätt. Diniz & Gerry påpekar att ökade informationsmöjligheter och teknologier tillsammans med en ökad migration till landsbygden gör definitionen oklar. Detta då de menar att små samhällen på landsbygden inte längre är lika isolerade från globala trender som människor och teknologi för med sig.
- Den *funktionella definitionen*, som baseras på ekonomiska och yrkesorienterade resonemang, menar att landsbygden traditionellt förknippas med sysslor såsom jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Diniz & Gerry ser dock förändringar som tyder på att befolkningen på landsbygdsområden i större grad väljer att övergå till industriella arbeten, vilket gör att exempelvis jordbruket på många platser fått minskad betydelse för ekonomin. Vidare menar författarna att förändringarna har gjort det svårt att skilja på landsbygdsområden från urbana områden genom den funktionella definitionen.

- Den *ekologiska definitionen* ser till relationen som människan har till naturen. På senare tid innefattar definitionen även människans relation till den sociala och kulturella miljön, där det argumenteras för att landsbygdsutveckling bör innefatta hållbart utnyttjande av natur- och kulturtillgångar.
- Enligt *EU: s definition* utgör landsbygden ett komplext område vad gäller ekonomi, natur och kultur och kan inte definieras enligt befolkningstäthet, jordbruk eller naturtillgångar. Vidare menar EU att utveckling av landsbygdsområden följt olika mönster där vissa områden uppnått större ekonomisk utveckling än andra, vilket ökar begreppets komplexitet.[29]

Utifrån dessa definitioner drar Diniz & Gerry slutsatsen att problemet med att utforma en definition av landsbygd kvarstår eftersom de nämnda definitionerna skiljer sig åt vid olika aspekter. Författarna menar att landsbygdsområden således karaktäriseras av mångfald när det kommer till ekonomi, kultur, natur och framtidsutveckling.[30] Även Sharpley har undersökt några av dessa aspekter av landsbygdsutveckling och enligt honom karaktäriseras landsbygdsområden traditionellt av en politisk, ekonomisk och socialt dominerande jordbrukssektor. Han menar dock att förändringar i den socioekonomiska strukturen har gjort att jordbrukssektorn inte längre är ekonomiskt dominerande och att turismindustrin har blivit mer betydelsefull. Det har uppstått social och ekonomisk konkurrens på landsbygden, vilket han menar är relaterat till turismens tillväxt och turisternas ökade efterfrågan och förväntningar på utbudet. Sharpley anser att det till följd av socioekonomiska förändringar har uppstått en ”ny” typ av landsbygd med en fragmenterad socioekonomisk struktur där turismsektorn har en central roll. Han påpekar att utvecklingen av den ”nya” typen av landsbygd även kräver annorlunda planering och hantering, vilket sätter press på beslutsfattande organ för utvecklingsarbete.[31]

Modernisering av begreppet landsbygd

Av definitionerna och Diniz & Gerrys resonemang att döma, tolkar vi att det har skett en viss modernisering av begreppet landsbygd. Detta då det finns en generell uppfattning om att samhällen på landsbygden traditionellt nästintill varit isolerade men kan i modern tid i större grad ta del av information och globala trender. Många gånger har människor även övergått

[29] Diniz & Gerry (2002) i Dinis (2006) sid. 11
[30] Diniz & Gerry (2002) i Dinis (2006) sid. 11
[31] Sharpley (2004) i Lew et al. (2004) sid. 374-375

från traditionella yrkesområden såsom jordbruk till industriella arbeten, vilket även Sharpley framställer i sin beskrivning av den ”nya” typen av landsbygd där turismindustrin kommit att utgöra en central roll för ekonomin. Detta tillsammans med den ekologiska definitionen som förespråkar en utveckling med hållbart utnyttjande av lokala tillgångar tyder på pågående förändringar och utveckling av landsbygdområden. Enligt EU är det utveckling och förändringar som utgör begreppets komplexitet då de kan ta olika former och där resultatet kan variera. Vi anser att komplexiteten av begreppet landsbygd ökar ytterligare om Sharpleys beskrivning av de socioekonomiska förändringarna även tilläggs. Då det råder komplexitet kring begreppet landsbygd kommer vi att göra återkopplingar till vad vi kallar för de *traditionella uppfattningarna* av landsbygdsområden samt till de förändringar och utvecklingar som skett, vilket vi kallar för de *moderna uppfattningarna* av begreppet. Nedan följer en förklaring som bygger på tidigare nämnda definitioner och Sharpleys resonemang:

- *Traditionella uppfattningar av landsbygd*, vilket kännetecknar mer isolerade samhällen där invånarnas i större grad har konservativa och traditionella värderingar och yrkesområden där jordbruket är vital för ekonomin.
- *Moderna uppfattningar av landsbygd,* vilket utmärker samhällen med ett ökat migrations- och informationsinflöde, och där yrkesområdena kommit att präglas av industrisektorer, däribland turism. Utvecklingen för dessa områden följer olika mönster men bör innefatta hållbar användning av lokala resurser.

Landsbygdsutveckling i Skottland

Under vår fallstudie av den skotska landsbygden intervjuade vi John Epps som ursprungligen är från London men bor nu i Trossachs. Han är verkställande direktör för National Park Community Partnership och ordförande i Trossachs Area Network. Han driver även egen verksamhet där han erbjuder turister inkvartering i sitt hus i byn Aberfoyle. Epps har en drivande roll i utvecklingen av Trossachs och menar att många liksom han själv är inflyttade till området. Enligt honom är det den vackra naturen och viljan till att starta egna verksamheter som lockar människor till den skotska landsbygden. Han menar att det till följd av migrationen finns många småföretag och entreprenörer i Trossachs. Epps påpekar att det är få i området som verkar inom jordbruk och matproduktion då det ger låga inkomster och att turismnäringen blivit den största inkomstkällan.[32] Under fallstudien i Aberfoyle träffade vi även en företagare som är uppvuxen i trakten och som bedriver lantbruk med får men som

[32] Intervju med Epps (2007-04-26)

även arrangerar turistaktiviteter. Han berättade att han kombinerar lantbruket med att bland annat arrangera shower för turister där han illustrerar med sina fem hundar hur fårvallning kan praktiseras. Vi blev inbjudna till en av showerna där vi fick ta del av information om vilka hundraser som lämpar sig för fårvallning och hur olika raser kan tränas till att utföra fårvallning.[33]

Begreppets komplexitet

Från intervjun med Epps att döma kännetecknas landsbygden i Trossachs av migrationsflöde, utveckling och hög sysselsättning inom turism där få är verksamma inom jordbruk. Vi menar att Epps beskrivning tyder på att Trossachs karaktäriseras av den moderna uppfattningen av landsbygd då det visar på pågående utveckling mot industriella arbeten såsom turism. I vår observation av showen där fårvallning illustrerades visades det dock att jordbruk används som en inkomstkälla och att traditionella lantbrukmetoder fortfarande praktiseras och lärs ut. Vi anser att den traditionella uppfattningen av landsbygd kan appliceras på det observerade arbetssättet i Trossachs, eftersom vikten av att bevara konservativa arbetsmetoder förmedlades i showen. Vi menar också att moderna uppfattningar av landsbygd skildras i showen eftersom den vänder sig till turister, vilket visar på att Trossachs inte är ett isolerat samhälle. De observerade arbetssätten kan enligt oss därmed gå under både de traditionella och de moderna generella uppfattningarna av landsbygd, vilket vi anser ökar komplexiteten av begreppet ytterligare. Vi vill påpeka att vi endast skildrar två personers föreställningar och arbetssätt för att komma fram till denna slutsats men det påvisar att begreppet landsbygd är svårdefinierat och präglas ofta av subjektiva uppfattningar.

4.2 EU: s roll i landsbygdsutveckling

Landsbygdsområden i EU har under 2000-talet genomgått en snabb utveckling, där bland annat teknologi och globalisering varit bidragande faktorer. Det har även skett reformer inom jordbruket där ekonomiskt stöd och handelsfrihet inom EU har varit gynnande faktorer till utvecklingen av landsbygden.[34] EU har utformat olika utvecklingsprogram med syfte att främja landsbygdsutveckling både ekonomiskt och socialt, genom att finansiellt stödja tillväxt av småföretagande och entreprenörskap i lokala samhällen. North och Smallbone menar att

[33] Observation i Aberfoyle (2007-04-26)
[34] Stathopoulou et al. (2004) sid. 404, 406

det är viktigt att involvera det som sker på lokal nivå i en vidare regional landsbygdsutveckling samtidigt som det utgör en svårighet för EU att avgöra vilka behov olika regioner har av ekonomiskt stöd då de lokala omständigheterna kan variera.[35]

LEADER-programmet

LEADER-programmet är ett av EU: s program som North och Smallbone menar tar större hänsyn till regioners lokala omständigheter. Projekt inom LEADER syftar till att stödja lokal samhälls- och innovativ företagarutveckling på landsbygdsområden men de kräver att projekten även ska ha statlig finansiering. LEADER-projekten verkställs av lokala aktionsgrupper (LAG) som samarbetar i nätverksform. Trots att finansiellt stöd från LEADER-programmet är viktig för främjandet av lokal företagsutveckling, menar författarna att det finns komplexitet med tillämpning av LEADER-programmet i olika länder. Då LEADER-programmet finansieras av EU och den nationella statsstyrelsen skapas ett invecklat ansöknings- och beslutssystem. Exempelvis är inte projekt som godkänts av EU garanterade ekonomiskt stöd om de inte även godkänns av landets regering, som i många fall inte har samma krav. North och Smallbone menar att det också kan vara svårt för mindre kommuner att ansöka om stöd från LEADER-program eftersom de ofta inte har tillräckligt med resurser i form av tid och personal för ansökningsprocessen, vilket innebär att potentiella projekt kan vara svåra att genomföra.[36]

LEADER-program i Skottland och i Sverige

Under fallstudien i Argyll & Bute på den skotska landsbygden hade vi ett möte med Lorna Elliot, ansvarig och utvecklare för LEADER-projekt, som informerade oss om att det idag finns 13 projekt i området. Hon berättade att EU bidrar med drygt hälften av det ekonomiska stödet till projekten, varav resterande del finansieras av den skotska regeringen. Elliot påpekade att initiativet till att starta upp LEADER-projekt kom från högre beslutsfattare, men att det idag drivs av invånare, såsom henne själv. Hennes arbetsuppgifter är att kommunicera med företagare som vill starta upp eller ingå i ett LEADER-projekt och att assistera dem med det administrativa arbetet som bland annat innefattar ansökningsprocessen. Elliot påpekade att den lokal där hon arbetar även fungerar som en öppen mötesplats för invånare och företagare som är intresserade av LEADER-projekt och utveckling av områden där de bor och verkar. Hon beskrev att hon och hennes medarbetare även kommunicerar med invånare och

[35] North & Smallbone (2006) sid. 44, 48
[36] North & Smallbone (2006) sid. 49-50

företagare genom att besöka dem på deras arbetsplatser. Mötet med Elliot tog plats i lokalen där hon arbetar och vi upplevde lokalen som informativ vad gäller områdets historik och framtid. På väggarna fanns bilder tagna på människor i arbete och skriftlig berättelser om personerna, deras yrke och familj. Vi såg även en karta över området med bilder och beskrivningar av olika sysselsättningar från förr och idag. Under mötet besöktes lokalen av ett flertal turister men också av människor från trakten som samlades i ett möte.[37]

I Sverige finns idag 12 stycken LEADER-områden med ett antal projekt inom varje område men det finns än så länge inget LEADER-område i Skåne. LAG-grupperna inom dessa områden utgörs av invånare, ideella organisationer, myndigheter samt näringsliv som tillsammans arbetar fram lokala utvecklingsplaner. Det finns liksom i Agryll & Bute anställd personal som ansvarar för det administrativa arbetet. Tillsammans har dessa LEADER-områden startat upp ett forum som verkar för att utbyta erfarenheter samt att ge stöd i utvecklingsarbeten.[38] Enligt Thomas Arnström, strategisk utvecklare för Svalövs kommun, har intresset för att ansöka om att Söderåsen och Svalövs kommun ska bli ett LEADER-område inte varit aktuellt förrän resan till Skottland planerades. Detta då han menar att ansökningsprocessen skulle kräva en stor del av deras arbetstid, vilket det inte har funnits utrymme till. I och med traineeprogrammet Skåne Nordväst (NOSAM) ska Svalövs kommun ansvara för en trainee under en begränsad tidsperiod. Uppdragsgivarna gav henne uppgiften att göra efterforskningar om LEADER-programmet inför resan till Skottland. Arnström menar att resan resulterade i att Svalövs kommun gav deras trainee ansvaret att sätta sig in i ansökningsprocessen till att få bli ett LEADER-område och att utforma ansökan till detta.[39]

LEADER-programmets komplexitet

North och Smallbones lyfter fram att landsbygdsområden ofta är i behov av ekonomiskt kapital från LEADER-program för utveckling men där programmens utformande och ansökningsprocess kan utgöra svårigheter för att kunna ta del av dem. I Argyll & Bute, de svenska LEADER-områdena samt i Svalövs kommun, visade det sig att anställning av personal eller trainee som bistår i ansökningsprocessen och det administrativa arbetet vara en lösning för att lättare ta del av programmen. Vi ser dock en risk med att Svalövs kommun gett en trainee det administrativa ansvaret då hennes tjänst är tidsbegränsad och på så sätt kräver

[37] Observation i Agryll & Bute (2007-04-27)
[38] www.leaderplus.se
[39] Projektmöte med uppdragsgivare (2007-03-08)

en ersättare som måste sätta sig in i arbetet, vilket innebär en ökad kostnad för kommunen. Vi menar att ekonomiskt stöd från LEADER-programmen därför kan uppfattas som både främjande och komplext för de som önskar ansöka. Detta då programmens syfte är att stödja lokal landsbygdsutveckling men som kan vara svårt att uppnå om det inte finns tillräckligt med resurser på lokal nivå. En annan svårighet med att bli ett LEADER-område, anser vi är om områden belägna inom olika kommuner, såsom Söderåsen önskar ansöka. I dagsläget är det Svalövs kommun som tagit på sig ansvaret för Söderåsens ansökningar men vi menar att det kan bli en resursfråga i framtiden om Söderåsen skulle godkännas som ett LEADER-område och om det skulle fordras mer personal för det administrativa arbetet.

Vi ställer oss frågan om hur de fyra Söderåskommunerna skulle resonera kring de olika kommunernas bidrag av resurser i form av personal? För att kunna hantera detta i ett tidigt skede anser vi att det kan vara betydelsefullt att skapa en mötesplats för representanter från kommunerna att diskutera fördelningen av resurser, vilket finns i form av forum inom LEADER-områden på andra platser i Sverige samt som arbetslokal i Argyll & Bute. Vidare menar vi att problematiken kring resurser för Söderåsen som ett eventuellt LEADER-område skildrar en annan lokal omständighet som EU och regeringen måste befatta sig med. Områden som Söderåsen anser vi utgör mer komplexa omständigheter på lokal nivå då de involverar mer än en kommun, vilket försvårar bedömningen av områdets behov av stöd. Samtidigt menar vi att sådana områden kan dra nytta av att tillhöra flera kommuner om resursfrågan kan lösas genom att de tillsammans finner lösningar till att finansiera det administrativa arbetet.

4.3 Hållbar landsbygdsutveckling?

EU och deras LEADER-program har som mål att utvecklingen av landsbygden ska vara ekonomiskt effektiv men samtidigt miljömässigt hållbart där ekonomin bör bygga på olika inkomstkällor. Stathopoulou et al. menar att endast då kan landsbygden utgöra en dynamisk resurs för tillväxt av entreprenörskap, vilket ökar landsbygdens ekonomiska effektivitet. Vidare anser författarna att landsbygdsområden bör förmedla säregenheter i sin yrkeskultur för att skapa en stark identitet som lockar människor och företagare till bygden. Exempelvis har livsmedelsnätverk visat sig öka tillväxten av entreprenörskap och ökad ekonomi för länder i Europa.[40]. I utvecklingsarbetet av landsbygdsområden har det därför blivit allt viktigare att

[40] Stathopoulou et al. (2004) sid.404, 406, 408

investera i lokal produktion och att använda sig av lokala resurser för att uppnå en hållbar utveckling. Dinis anser att det är viktigt att användandet av lokala resurser är varaktigt för att resurserna inte ska exploateras.[41] Enligt Holloway et al. har en trend skapats i och med detta, där utveckling av jordbruk som använder naturvänligare metoder och där ekologiskt- och hållbart jordbruk ofta ligger i fokus för utvecklingsprogram för landsbygdsområden.[42]

Tillväxt och identitet i Skottland och på Söderåsen

På landsbygden i Skottland har olika stödprogram i nätverksform utvecklats för att främja tillväxt av det lokala näringslivet. I Trossachs har exempelvis ett mentorsschema vid namn ”The Trossachs Enterprise Rural Mentoring Scheme” (TERMS) utvecklats av den lokala företagarföreningen i syfte att hjälpa invånare att starta egna företag. Mentorsschemat bygger på en ettårsstudie där behov av stöd hos det lokala näringslivet har identifierats. En stor del i TERMS är att utveckla strategier för hur företagare ska kunna ta del av de företagsmöjligheter som statusen hos Trossachs national park ger.[43] År 2003 utvecklades även ett forum vid namn ”Lochaber Larder” i Lochaber på Skottlands västkust som invånare och organisationer i trakten kan ta del av. Syftet är att öka tillgången av lokalt producerade och ekologiskt livsmedel eftersom den lokala livsmedelsproduktionen och konsumtionen länge varit låg. Forumet drivs av medlemsorganisationer där framtidsmålen är att öka invånarnas hälsotillstånd genom utbildningsprogram kring hälsa och genom att uppmuntra till konsumtion av lokala råvaror. ”Lochaber Larder” uttrycker sin vision som ”to facilitate Lochaber to grow locally, buy locally and eat healthily”.[44]

Enligt Jörgen Dehlin, strategisk utvecklare för Svalövs kommun, arbetar Söderåskommunerna med att tydliggöra Söderåsens identitet där tanken är att utnyttja nationalparkens attraktionskraft för att få en tillväxt av det kringliggande näringslivet. Söderåsens näringsliv är till stor del anknutet till odling eller naturupplevelser och Dehlin menar att det finns stor potential för dessa att expandera då de kan dra nytta av nationalparkens status.[45] Vidare menar Leif Wennerberg, turistchef och näringslivsansvarig i Svalövs kommun, att Söderåsens lantbruk genomgår en omvandling som även den bidrar till expandering av näringslivet och

[41] Dinis (2006) sid. 10
[42] Holloway et al. (2006) sid. 220
[43] Magazine for Loch Lomond & The Trossachs National Park (2007), sid. 20
[44] www.lochaberlarder.co.uk
[45] Swales (2006-12-12) www.loklatidningen.se

det ”naturnära entreprenörskapet”, vilket han förklarar som företagande inom turism, odling, vildmark och naturliv.[46]

Ekonomisk effektivitet och hållbarhet

Både på den skotska landsbygden och på Söderåsen har strategier utvecklats för att öka tillväxten av företagande på plats och att tydliggöra platsens identitet. På båda platserna har de utnyttjat nationalparkernas status för expandering av näringsliv och för att tydliggöra områdets identitet. Vi ser likheter med det naturnära entreprenörskapet, TERMS och Lochaber Larder och Stathopouplous et al. beskrivningar om att lyfta fram yrkeskulturella säregenheter eftersom samtliga metoder syftar till att öka tillväxten av lokalt företagande och skapa ekonomisk effektivitet. I Skottland och på Söderåsen har de även koncentrerat sig på investering i lokal livsmedelsproduktion, vilket Dinis menar är viktigt för att kunna uppnå en hållbar landsbygdsutveckling. I Lochaber i Skottland fokuserar de även på ekologisk odling som vi menar följer jordbrukstrenden som Holloway et al. redogör för. Utifrån fallstudierna anser vi att det är tydligt att det i Skottland och på Söderåsen satsas på utnyttjande av lokala resurser i utvecklingen samt ekonomisk effektivitet för landsbygdsområdena men det är oklart hur de ställer sig till varaktig förbrukning av resurserna. Vi tolkar det som att fallstudierna visar på att det finns satsningar för att uppnå ekonomisk effektivitet i enlighet med EU: s mål för landsbygdsutveckling men där strävan efter hållbar utveckling är svårare att tyda.

[46] Johansson (2006-07-25) www.hd.se

5. Turismutveckling på landsbygden

Detta kapitel tar upp turismens roll i landsbygdsutvecklingen. Först kommer traditionella och moderna uppfattningar av landsbygdsområden i turismsammanhang att tas upp för att vidare diskutera invånarnas inställningar till en turismutveckling. Kapitlet avslutas med resonemang om turismens påverkan på omgivningen samt huruvida landsbygdsområden kan gå mot en hållbar turismutveckling.

5.1 Traditionella och moderna uppfattningar

I Europa har landsbygden länge varit ett omtyckt besöksmål och dess popularitet har enbart ökat sedan slutet på 1600-talet. Turismen på landsbygden har dock varit relativt småskalig och erbjudit besökare passiva, lugna och traditionella aktiviteter. Efter 1900-talets mitt har det som tidigare nämnts i stycket 4.1 skett förändringar inom jordbruket och turisters efterfrågan har bidragit till minskad jordbruksproduktion samt ökat utbud av turistaktiviteter.[47] Detta har lett till att landsbygdsturismen har fått en enorm tillväxt och idag väljer nästintill en fjärdedel av européerna landsbygden som semestermål. Landsbygdsturismen utgör således en betydelsefull turismaktivitet för många europeiska länder och omfattar idag fler aktiviteter än den tidigare gjort.[48] Som en förklaring till den ökade populariteten tydliggör Sharpley att turister ofta lockas till landsbygden för att den karaktäriseras av att ha låg befolkningstäthet i jämförelse med städer, traditionellt jordbruk och traditionella sociala strukturer som präglas av ett gammalmodigt sätt att leva och tänka.[49] Vidare anser Saarinen att den ökade efterfrågan på landsbygdsturism kan bero på att människor uppfattar landsbygden som en autentisk plats som sammanlänkar människan med naturen i konstrast till moderniserade samhällen. Han menar att efterfrågan och modernisering av samhällen har bidragit till att landsbygden fått en betydande roll som turistattraktion och att naturbaserade turistaktiviteter har blivit det snabbast växande segmentet inom turismindustrin.[50]

Turistaktiviteter i Skottland och på Söderåsen

Enligt Epps har turismen i Trossachs på senare år ökat, vilket han menar beror på att det är beläget på landsbygden och kan erbjuda besökare andra aktiviteter än vad som erbjuds i

[47] Sharpley (2004) i Lew et al. (2004) sid. 374
[48] Sharpley (2007) sid. 126-127
[49] Sharpley (2004) i Lew et al. (2004) sid. 375-376
[50] Saarinen (2004) i Lew et al. (2004) sid. 438-439

stadsmiljöer. Han menar att turister vill se naturliga miljöer och traditionella byar.[51] Under fallstudien i Loch Lomond-Trossachs observerade vi att det finns ett stort utbud av turistaktiviteter som besökare kan ta del av i naturen, såsom vandring, ridning och fiske. Vi observerade också att det på hotellet där vi bodde fanns många broschyrer om naturbaserade aktiviteter men det fanns även information om mer udda turistaktiviteter som exempelvis Falkirk Wheel. Denna turistattraktion är en modern och unik konstruktion i form av ett hjul som har ersatt 11 slussar som satte samman kanalen för båtar mellan Glasgow till Edinburgh.[52] Andy Romanik, restaurangägare i Röstånga, påpekar liksom Epps att det är den vackra och fridfulla naturen som lockar turister till att besöka Söderåsen. Han menar att han själv sett tendenser till att landsbygden har blivit mer populärt som besöksmål. Han illustrerar detta genom att berätta att det har blivit allt vanligare att Köpenhamnsbor köper sommarhus på Söderåsen för att spendera sin semester på landsbygden. Romanik tror till och med att Söderåsen kommer att behöva utöka sin övernattningsturism med fler boendemöjligheter inom de närmaste fem åren eftersom besöksantalet ökar.[53] Under workshopen med entreprenörer från Söderåsen var det en av deltagarna som uttryckte sin åsikt om turismutvecklingen genom att säga: ”framtiden är helt klart turism”. Han har utifrån egna observationer sett turismen växa i Europa de senaste tio åren och menar att människor idag söker sig mer till naturen, vilket han anser ökar förutsättningarna till att utveckla Söderåsens utbud av naturturistaktiviteter.[54] Som komplement till de traditionella aktiviteterna finns det också mer moderna aktiviteter, vilket nämns på Söderåsens hemsida. Hemsidan nämner aktiviteter såsom tävlingar i bilracing i Ring Knutstorp och geocatching som är en modern skattjakt med bärbar GPS-enhet som alternativ till karta.[55]

Traditionella och moderna turistaktiviteter

Landsbygden i Skottland och på Söderåsen kan erbjuda ett varierat utbud av naturbaserade turistaktiviteter, vilket Epps och Romanik anser locka många turister. Detta menar vi kan liknas med Sharpleys påstående om att landsbygden sammanlänkar människan med naturen. Vidare anser vi att turismutvecklingen i form av moderna aktiviteter såsom Falkirk Wheel i Skottland och modern skattjakt och bilracing på Söderåsen följer Shapleys beskrivning om att turistaktiviteterna blivit mer anpassade till moderniseringen. Vi anser att traditionella

[51] Intervju med Epps (2007-04-26)
[52] Observation i Skottland (2007-04-24- 2007-04-28)
[53] Intervju med Romanik (2007-05-09)
[54] Fokusgruppintervju/Workshop (2007-04-23)
[55] www.soderasen.se

aktiviteter som är naturbaserade och moderna aktiviteter som visar på utveckling utgör två skilda turistaktiviteter som båda är vitala för turismen på landsbygden. Detta tyder på att turismutvecklingen på landsbygden är beroende av att uppfylla både de traditionella och de moderna uppfattningarna av begreppet landsbygd. Med detta menar vi att turisten lockas av att uppleva traditionella miljöer och aktiviteter samtidigt som de vill uppleva moderna konstruktioner och nöjen. På så sätt menar vi att turismutvecklingen på landsbygden karaktäriseras av en dikotomi mellan *traditionella* och *moderna aktiviteter*.

5.2 Invånarnas roll i turismutvecklingen

EU: s LEADER-program uppmuntrar till företagande inom turismsektorn, där finansiellt stöd exempelvis går till utbildning, investeringar i infrastruktur samt till nystartade företag.[56] Turismutveckling av landsbygdsområden berör många aktörer då platsens resurser såsom natur och infrastruktur är tillgängligt för invånare, besökare, offentlig sektor samt privata företag. Getz & Jamal menar således att det inte finns en enskild aktör som kan ha total kontroll över ett landsbygdområdes turismutveckling. Enligt författarna har det också visat sig att invånarnas och företagarnas stöd till turismen är kopplat till deras uppfattningar om huruvida möjligheterna överväger riskerna som kan uppstå vid en turismutveckling. De menar att invånarnas och företagarnas inställning till turism, som en gynnande faktor för ekonomisk utveckling, beror på den information och utbildning de fått om turismens påverkan. Getz & Jamal menar att detta kan påverka invånarnas och företagarnas attityder till turismutveckling.[57] Vidare menar Sharpley att organisering och planering av turismen i stor grad är bidragande för att kunna uppnå en önskad utveckling[58].

Turismutveckling i Skottland och på Söderåsen

Epps berättar att arbetet med turismutveckling i Trossachs och samverkan i samhällena påbörjades för cirka fem år sedan men att de flesta invånarna hade en negativ inställning till turism på den tiden. Epps förklarar att invånarna arbetade väldigt individuellt och hade svårt att förstå att deras handlingar kunde påverka utvecklingen för hela samhället. Epps upplevde att invånarna var motvilliga till att samarbeta med varandra och att de förhöll sig kritiska till beslutsfattarnas beslut. Han menar att det har skett förändringar på senare tid där

[56] North & Smallbone (2006) sid. 51
[57] Getz & Jamal (1995) sid. 193-194
[58] Sharpley (2007) sid. 126-127

organiseringen av turismutvecklingen har blivit bättre och att invånarna och företagarna har intagit en mer aktiv roll i utvecklingen. Detta menar Epps har skapat mer engagemang, vilket har bidragit till att invånarna och företagarna ser möjligheter med turismen.[59] Campbell arbetar även hon med att stödja entreprenörer i Loch Lomond- Trossachs där hon bistår med att ansöka om finansiering från LEADER-program i syfte att utveckla företagande inom turismnäringen. Förutom det finansiella stödet menar Campbell att det även anordnas utbildningar i hur företagare kan hantera avfall och arbeta för lägre energiförbrukning för en mer miljömässigt hållbar turismutveckling.[60] I intervjun med Romanik uttryckte han att turismen enbart har varit fördelaktig för hans verksamhet och att servicenivån i Röstånga har förbättras på grund av turismen. Enligt Romanik ser Söderåsens invånare och entreprenörer fördelaktigt på den ökade turismen eftersom utvecklingen har gjort att både servicenivån och arbetstillfällena i samhällena ökat. Han exemplifierar detta med att turisternas behov av tillgång till fler bankomater har gjort att det finns fler bankomater, vilket även har underlättat för invånarnas vardagsliv.[61] Under workshopen var det en av entreprenörerna som uttryckte sin vilja om en ökad turism för att kunna uppnå större beläggning på sin konferensanläggning, men han menar att det borde finnas ett större stöd från Söderåskommunerna. Han anser att det idag saknas stöd för att kunna samverka med andra entreprenörer. Som ensam entreprenör menar han att det är svårt att få sin åsikt uppmärksammad hos den offentliga sektorn. Diskussionerna under workshopen fokuserade även på behovet av förbättrad infrastruktur för att öka möjligheterna för besökare att ta sig till och från Söderåsen med kollektivtrafik.[62]

Turismutveckling involverar ett flertal aktörer

På den skotska landsbygden har finansiellt stöd från LEADER-program bidragit till expansion av verksamheter samt att entreprenörer utbildats i hur de kan arbeta för miljömässig hållbarhet, vilket vi anser kan ha varit bidragande till en mer positiv inställning till turismutveckling. Vidare kan Epps beskrivning av att samordning och information till invånarna bidra till mer positiva uppfattningar till turism, vilket följer Getz & Jamals och Sharpleys resonemang om betydelsen av utbildning och organisering i en turismutveckling. Sambandet mellan den positiva inställningen till turism och den ökade servicenivån på Söderåsen som Romanik beskriver kan kopplas till Getz & Jamals påstående om att invånarnas stöd till ökad turism grundas i att de ser möjligheter med utveckling. Vi menar att

[59] Intervju med Epps (2007-04-26)
[60] Intervju med Campbell (2007-04-27)
[61] Intervju med Romanik (2007-05-09)
[62] Fokusgruppintervju/Workshop (2007-04-23)

det har visats att invånarnas stöd till turismutveckling är en viktig faktor för att kunna driva utvecklingen framåt samtidigt som att LEADER: s stöd till entreprenörskap och stöd från offentlig sektor också är viktig. Fallstudierna i Skottland och på Söderåsen visar således att turismutveckling på landsbygdsområden är beroende av flera aktörer som alla berörs av platsens utveckling, såsom beskrivs av Getz & Jamal. Vi menar att detta kan försvåra planering av turismutveckling på Söderåsen, då området ligger inom fyra kommuner består av flera aktörer med olika behov och åsikter där alla påverkas av områdets utveckling.

5.3 Hållbar turismutveckling?

Landsbygdsturismens tillväxt i Europa har skapat fler arbetstillfällen och inkomstmöjligheter men har också haft negativ påverkan på samhällen och dess invånare[63]. Följderna har inneburit påfrestningar på människors privatliv och förbrukning av naturresurser har ökat. Hanteringen av en ökad landsbygdsturism bör enligt Sharpley därför gå mot hållbar utveckling, där turisternas behov ska kunna tillgodoses utan att naturen skadas.[64] Landsbygdsturismen förespråkar ofta hållbar turism med bevarande av naturliga landskap, vildmark och ett rikt djurliv, vilket inte alltid stämmer enligt Saarinen. Han menar att användningen av naturliga resurser inte alltid begränsas med syfte att uppnå hållbar turism, utan snarare för att bibehålla destinationens attraktionskraft till besökare. Han menar att landsbygden har blivit en turistprodukt som påverkas av trender i konsumtionsmönster och utbud av turistaktiviteter.[65] Enligt Boyd är nationalparker ett sådant exempel då de idag är attraktiva besöksmål vars attraktionskraft påverkas av marknadsföring, tillgänglighet och dess unikhet. Vidare menar Boyd att modernisering och förbättrad infrastruktur har gjort det möjligt för turister att besöka områden i nationalparker som tidigare har varit oåtkomliga, vilket sätter press på hanteringen av bevarande av miljön.[66] Enligt Kappert kan påfrestningar från turism motverkas genom förlängning av turistsäsongen och utveckling av strategier för att få besökare att stanna längre och spendera mer på lokal service och produkter. Han påpekar samtidigt att fokus på turismens negativa påverkan på miljön och samhällen ibland gör att turismens roll som stimulerande drivkraft för en landsbygdsutveckling förbises.[67]

[63] Hall (2000) sid. 1
[64] Sharpley (2007) sid. 126-127
[65] Saarinen (2004) i Lew et al. (2004) sid. 439-440
[66] Boyd (2004) i Lew et al. (2004) sid. 473, 480
[67] Kappert (2000) sid. 259

Turism i nationalparker i Skottland

I intervjun med Campbell berättade hon att det finns samhällen i Loch Lomond- Trossachs nationalpark som känner behov av förändring av den ökade turismen. Detta då turismtrycket i de små samhällena är väldigt påfrestande, vilket har gjort det svårt för en del invånare att ha ett privatliv. Campbell illustrerar detta med effekterna som en omtyckt skotsk tv-serie har haft på byn i nationalparken som den utspelas i. Byn har blivit ett populärt turistmål för besökare som ibland tror att byn fortfarande är en inspelningsplats och tar sig friheten att gå in i husen som de har sett på tv. Då det idag inte längre är en inspelningsplats och då det bor människor i husen har turismen påverkat en del invånare negativt. Campbell påpekar att trots detta värdesätter invånarna i nationalparken turismen som inkomstkälla.[68] Epps beskriver att Aberfoyle också har haft problem med en ökad turism då det har skapat trafikproblem under högsäsongen då vägarna i området är smala och inte tillåter omkörning. Detta skapar långa bilköer och det kan ta flera timmar för invånarna att ta sig hem. Den ökade turismen har även inneburit hög belastning på omkringliggande byar, vilket han och hans kollegor försöker förebygga genom att arrangera festivaler på hösten och våren för att förlänga säsongen. Under festivalerna informeras turisterna om vilka vildmarksaktiviteter som erbjuds utanför byarna.[69] Campbell och hennes kollegor arbetar för att förebygga exploatering av miljön genom spridning av information via exempelvis Bed & Breakfast till turisterna om hur miljön kan skyddas.[70] Vi kunde själva ta del av broschyrer och foldrar med information på hotellet där vi bodde under vistelsen. Vi uppfattade att nedskräpning av naturen inte var tillåtet och att besökare uppmuntras till att köpa lokalproducerade varor för att stödja en lokal utveckling. Det fanns även information om hur hotellet arbetar för bevarande av miljön genom exempelvis sparsam energiförbrukning.[71]

Turismens påverkan

Fallstudien i Skottland har visat att en ökad turism kan ha påfrestande effekter på miljön och på invånarnas privatliv samtidigt som att det anses vara en betydelsefull inkomstkälla för nationalparksområdet. Arbetet med att förlänga turistsäsongen och att anordna aktiviteter utanför byarna kan liknas vid de strategier som Kappert beskriver kan motverka påfrestningar från turism. Vi anser även att informationsspridning om hållbar turism utbildar turisten i hur dess besök kan bidra till förebyggande av exploatering av miljön, vilket överensstämmer med

[68] Intervju med Campbell (2007-04-27)
[69] Intervju med Epps (2007-04-26)
[70] Intervju med Campbell (2007-04-27)
[71] Observation i Drymen (2007-04-25)

Sharpleys resonemang om att landsbygdsturism bör gå mot en hållbar utveckling. Vi ställer oss samtidigt frågan till vilken grad utbildning för turister kan motverka exploatering av naturen? Med detta menar vi att informationsspridning kan skapa medvetenhet om vikten av hållbar turism samtidigt som vi menar att det är svårt att ge några garantier för att turister tar till sig informationen och följer den. Vi menar att det utifrån fallstudien i Skottland krävs ett aktivt arbete med att sprida information till turister för att förebygga negativa konsekvenser av turismen samt att hitta lösningar till problem som uppstått. Detta anser vi är särskilt viktigt för hantering av turismen på landsbygder som består av nationalparker där bevarande av naturen är avgörande. Således menar vi att det kan vara svårt att hitta en balans mellan uppmuntran till turism och restriktioner för turister då landsbygdturismen i Skottlands fall visat sig vara stimulerande för utveckling men samtidigt inneburit problem för invånare.

6. Entreprenörskap på landsbygden

Följande kapitel kommer att diskutera innebörden av begreppet entreprenörskap. Vi kommer även att analysera vilka som kan vara entreprenörer på Söderåsen och i Skottland samt deras roller i utvecklingen av områdena. Slutligen kommer ekologiskt entreprenörskap och kvalitetssäkring för bevarande av omgivningen att behandlas.

6.1 Traditionella och moderna uppfattningar

Enligt Dinis förknippas entreprenörskap ofta med skapandet av nya produkter eller verksamheter där en entreprenör ses som innovativ med målet att öka sina inkomster[72]. Johannisson instämmer med denna beskrivning men anser att målet snarare hör samman med personlig bekräftelse från samhället och identitetsskapande än med ekonomiska inkomster. Johannisson menar att fokus ligger på skapandeprocessen av nya verksamheter, vilket således utgör motivet för entreprenörskapet.[73] Shaw motsäger Dinis och Johannissons resonemang om att entreprenörer är innovativa affärsutvecklare och inkomstbringare då han anser att detta utgör en traditionell uppfattning av entreprenörskap. Han menar att många entreprenörer idag arbetar med att reproducera snarare än att utveckla nya affärsidéer. Vidare beskriver han att det också finns entreprenörer vars mål är att få utveckla en viss typ av livsstil, så kallade *livsstilsentreprenörer*. Enligt Shaw drivs livsstilentreprenörer av att få utveckla egna nischer för verksamheten och månar i större grad om värnandet av naturer. Han menar dock att livsstilsentreprenörer, i likhet med Dinis påstående, även kan driva sina verksamheter med ekonomiska motiv.[74]

Entreprenörskap på Söderåsen

Romanik driver Röstånga Stationshus på Söderåsen och beskriver dess koncept som ”en storstadsrestaurang på landsbygden” med en kreativ 50-tals inredning som riktar sig till människor i alla åldrar. Innan Romanik flyttade till Söderåsen spenderade han mycket tid på resande fot och förklarar att han verkligen uppskattade människors gästvänlighet i olika länder. Han vill därför att alla människor ska känna sig välkomna att besöka restaurangen för en unik matupplevelse. Romanik benämner sig själv som entreprenör och för honom innebär det en person som drivs av ett brinnande intresse av att skapa en unik och kreativ verksamhet snarare än med syfte att tjäna pengar. Vidare menar han att många gillar hans koncept och att

[72] Dinis (2004) sid. 12
[73] Johannisson (2005) sid. 28, 37-39
[74] Shaw (2004) i Lew et al. (2004) sid. 123, 127, 131

han inte behöver annonsera för att locka besökare.[75] Då intervjun med Romanik utfördes på hans arbetsplats kunde vi själva uppleva det beskrivna konceptet. Vi observerade att lokalen var inredd i 50-talsstil med många omaka och färgglada inredningsdetaljer som inhandlats i second hand affärer, vilket gav oss känslan av att befinna sig på en unik och ovanlig plats.[76] I Svalövs kommun finns en önskan om att locka urbana besökare till Söderåsen för att kunna bredda utbudet av restauranger, då Wennerberg menar att dessa besökare ökar efterfrågan på ett brett utbud av mat- och boendemöjligheter tillskillnad från exempelvis vandrare som ofta inte konsumerar på platsen. Han menar att de urbana besökarna är en målgrupp som skulle kunna öka inkomsterna för Söderåsens entreprenörer.[77] Under workshopen uttryckte också en av entreprenörerna att det finns behov av förändring inom besöksnäringen då dagens besökare inte konsumerar särskilt mycket under sin vistelse på Söderåsen[78]. Samtidigt som inkomsterna är viktiga menar Wennerberg att Svalövs kommun även strävar efter att stärka Söderåsens identitet genom att utveckla nya verksamheter i och med det naturnära entreprenörskapet.[79]

Begreppets komplexitet

Entreprenörskapets innebörd har visat sig vara svårdefinierat utifrån Dinis, Johannissons och Shaws beskrivningar, då vi menar att resonemangen kring målet med entreprenörskap inte är helt enhetliga. Vi menar att Romanik tycks styras av att vara skapande som Johannisson beskriver eftersom han säger sig bry sig mindre om att öka sina inkomster och mer om att vara kreativ. Dock menar vi att livsstilsentreprenörers motiv också kan liknas vid Romaniks beskrivning av sig själv som entreprenör då det rör sig om att nischa sig, vilket vi anser att Romanik gjort genom sitt unika koncept. Vi ser också en viss liknelse med restaurangens 50-tals koncept med Shaws moderna beskrivning av entreprenörskap då konceptet i detta fall kan ses som reproduktion av 50-talet genom valet av inredning. Vi anser att Romanik som företagare stämmer in på den traditionella uppfattningen av att vara skapande, som Shaw uttrycker det, och på den mer moderna uppfattningen samt livsstilsentreprenörskapet som Shaw menar vara mer reproduktiv men också nischad. Vi menar därför att det går att urskilja de olika uppfattningarna beskrivna i litteraturen hos en och samma entreprenör såsom Romanik, vilket kan utgöra en svårighet till att kategorisera entreprenörer efter författarnas olika uppfattningar av begreppet. Vi ser liknande svårigheter med begreppet när det kommer

[75] Intervju med Romanik (2007-05-09)
[76] Observation av Röstånga Stationshus i samband med intervju med Romanik (2007-05-09)
[77] Swales (2006-12-12) www.loklatidningen.se
[78] Fokusgruppintervju/Workshop (2007-04-23)
[79] Swales (2006-12-12) www.loklatidningen.se

till utvecklingen av Söderåsens entreprenörskap som Svalövs kommun och en deltagare på workshopen önskar. Å ena sida önskar de utveckla en starkare identitet och att utöka besöksnäringen för att öka inkomsterna för områdets entreprenörer, vilket vi anser är i likhet med Dinis och Johannissons resonemang som Shaw menar utgör den traditionella uppfattningen av begreppet. Å andra sidan visar Wennerberg att det finns en strävan att stärka Söderåsens identitet genom det naturnära entreprenörskapet, vilket vi menar också visar på ett nischat entreprenörskap som är naturrelaterat och i likhet med Shaws mer moderna uppfattning. Detta menar vi ökar komplexiteten av begreppet entreprenörskap då det verkar finnas inslag av traditionella och moderna uppfattningar i litteraturen för utvecklingen av Söderåsens entreprenörskap.

6.2 Entreprenörskapets roll i landsbygdsutveckling

Russell och Faulkner vidareutvecklar Johannissons, Dinis och Shaws beskrivningar av entreprenörskap och menar att begreppet även täcker in processer som inte nödvändigtvis har en koppling till fysiska produkter och verksamheter. De anser att entreprenörskap har en utlösande effekt i processer såsom turism- och landsbygdsutveckling, där syftet är att uppnå förändringar och förbättringar. [80] Stathopoulou et al. menar att entreprenörskap i landsbygdsutveckling även påverkas av socioekonomiska faktorer, vilket de benämner som *socialt kapital*. Innebörden av socialt kapital beskriver de som värderingar och normer som upprätthåller beteenden och samverkan i ett samhälle och är avgörande för ekonomiskt välstånd. De menar att det i samhällen med hög grad av socialt kapital finns större förtroende mellan invånarna och större acceptans för förändringar. Detta har visat sig skapa större engagemang hos invånare till att arbeta för samhällsförbättringar.[81]

Entreprenörskap i Skottland

Under intervjuerna i Skottland framkom det att Campbell och Epps, som båda är involverade i utvecklingsprocesser i samhällen, ser sig själva som entreprenörer men har olika syn på begreppets innebörd. Campbell menar att entreprenörskap bör bygga på handlingar som bidrar till att samhällen utvecklas och anser sig själv ha en drivande roll i utvecklingen av Loch Lomond- Trossachs[82]. Epps beskriver en entreprenör som ”somebody who moves into an area quietly and sees the needs”, vilket han tycker sig själv har gjort sedan han flyttade till

[80] Russell & Faulkner (1998) sid. 411, 414-415
[81] Stathopoulou et al. (2004) sid. 407
[82] Intervju med Campbell (2007-04-26)

Trossachs. Han anser att en entreprenör ska kunna föra invånarnas talan men där endast de åsikter som kan bidra till förändring ska framföras till beslutsfattarna. Epps berättar att nästintill alla invånare i Trossachs har åsikter och behov kring utvecklingen och att hans roll är att lyfta fram de åsikter som han tror kan leda till förbättring av landsbygden. Han menar att hans roll är att bedöma vilka förslag till förändringar som kan få gehör hos högre instanser eftersom han arbetar med högre beslutsfattare. I dagsläget arbetar Epps med att lägga fram ett förslag om förbättring av vägarna, vilket är en stark önskan från invånarna i Trossachs, vilket även har beskrivits i stycke 5.3.[83]

Verkställande och enskilda entreprenörer

Fallstudien i Skottland har visat att både Campbell och Epps ser sig själva som entreprenörer men där innebörden av entreprenörskap skiljer sig en aning. Vi anser dock att gemensamt för bådas beskrivning är att de ser sig själva ha en betydande roll för utveckling av landsbygden där de arbetar och bor. Vi menar att Campbells och Epps arbete på så vis kan ses som processrelaterat entreprenörskap då de kan liknas med Russel och Faulkners skildring av att entreprenörer kan ha utlösande effekter för landsbygdutveckling. Vidare anser vi att begreppet socialt kapital kan appliceras på beskrivningen som Epps ger av Trossachs invånare eftersom det berör invånarnas ökade engagemang och acceptans för utveckling och förändring. Vi menar att invånarna tycks ha byggt upp förtroende för Epps då de delar med sig av sina åsikter och önskemål till förändring för att han i sin tur ska vidarebefordra informationen, vilket visar på högt socialt kapital. På så sätt ser vi Trossachs entreprenörers åsikter, förtroende och engagemang som socialt kapital som Epps använder sig av för utveckling och förändring av samhällena. Vi tycker oss ha kunnat urskilja två typer av entreprenörer i Trossachs som utgörs av de *enskilda entreprenörerna* i samhället och de *verkställande entreprenörer* som arbetar för att verkställa önskemål hos de enskilda entreprenörerna, såsom Campbell och Epps. Med detta menar vi att de verkställande entreprenörerna lyssnar till samhällets enskilda entreprenörers åsikter och behov och sedan använder detta som socialt kapital för att driva utvecklingen. På så sätt menar vi att det behövs verkställande entreprenörer i samhällen som kan se andras åsikter och behov än enbart sina egna och använder sig av detta för att kunna lägga fram konkreta förslag för utvecklingsarbete samt se till att det genomförs. Vi anser att de verkställande entreprenörerna, i enlighet med Russell och Faulkner resonemang, ska kunna se till de enskilda entreprenörers olikheter, vilket kan

[83] Intervju med Epps (2007-04-26)

skapa drivkraft till landsbygdsutveckling. Vi menar att landbygdsutvecklingen i Skottland till stor del drivs av att det finns olikheter hos entreprenörer, de enskilda och de verkställande, som är beroende av varandra och där deras roll är att tillsammans driva utvecklingen. Vidare menar vi att entreprenörernas roll för utveckling påverkas av graden socialt kapital, där högt socialt kapital underlättar för utvecklingen.

6.3 Hållbart entreprenörskap?

Enligt Stathopoulou karaktäriseras EU: s landsbygdsområden i hög grad av entreprenörskap och innovation, vilket är bidragande faktorer till den lokala tillväxten samt till landsbygdsutvecklingen.[84] En ökad konkurrens och förändrade konsumtionsmönster med ökad efterfrågan på hög kvalitet av exempelvis matproduktion, har enligt Marsden och Smith inneburit ett större fokus på värdeskapande och hållbar utveckling för entreprenörerna. Detta skapar behov av nya initiativ som fokuserar på att investera i den lokala omgivningen och dess resurser. Författarna menar att kvalitetssäkring genom exempelvis småskalig produktion eller certifiering kan bidra till ökat värdeskapande till platsen.[85] Enligt Holloway et al. bygger Marsden och Smith vidare på resonemanget med begreppet *ekologiskt entreprenörskap* som innefattar entreprenörer på landbygden som strävar efter hållbar och miljövänlig utveckling. Ekologiskt entreprenörskap förespråkar också nätverk med målsättningen att skydda säregenheter i den lokala miljön och kulturen, vilket författarna menar breddar begreppet entreprenörskap till att få en lokal förankring och miljömedvetenhet.[86]

Kvalitetssäkring för hållbarhet

Det styrande organet i Loch Lomond- Trossachs nationalpark har tillsammans med den skotska turistorganisationen Skottish Enterprise initierat programmet ”Green in the Park”, vilket syftar till att skydda omgivningen i parken. Satsningen på programmet har gett resultat och idag har cirka 22 företag i området tilldelats ”Green Tourism Business Scheme Award”, en utmärkelse som kvalitetssäkrar att företagen har uppnått 120 kriterier i sitt arbetssätt som förespråkar hållbar turismutveckling.[87] Under vistelsen i Skottland observerade vi att hotellet vi bodde på var medlem i programmet. I receptionen hängde en utmärkelse från ”Green Tourism Scheme Award” på en synlig plats för besökare att uppmärksamma.[88] Ett liknande

[84] Stathopoulou et al. (2004) sid.404, 406
[85] Marsden & Smith (2004) sid. 440-441, 446
[86] Holloway et al. (2006) sid. 220
[87] Magazine for Loch Lomond & The Trossachs National Park (2007) sid. 22
[88] Observation i Skottland (2007-04-24- 2007-04-28)

typ av program är något som Svalövs kommun också är intresserade av att utveckla via det naturnära entreprenörskapet som enligt Wennerberg kan beröra olika typer av entreprenörskap på Söderåsen. Han menar att naturnära entreprenörskap kan innefatta allt från bed and breakfast, grönsaks- och eternellodling, uthyrning av kanoter till helgpaket med guidning eller turridning på och kring åsen[89]. När uppdragsgivarna framförde sina idéer om kvalitetssäkring av Söderåsens entreprenörskap under workshopen, kunde vi observera att det inte fick så stort gehör hos de deltagande entreprenörerna. Deltagarna framförde sin kritik då de menade att det finns svårigheter med att utforma kriterier för kvalitet och att bestämma vilka personer som ska ansvara för utformandet av kriterierna. Deltagarna uttryckte även osäkerhet om ett kvalitetsprogram enbart skulle innebära fördelar eller om det även kan finnas negativa sidor att se till. En av entreprenörerna uttryckte även att det kan vara svårt och kostsamt för exempelvis industriföretag att arbeta på ett miljömässigt hållbart sätt, även om de skulle vilja. På så sätt menar entreprenören att alla företag inte har samma förutsättningar för att kunna uppnå kriterierna.[90]

Garantier för hållbarhet?

Fallstudierna visar att det skotska Green in the Park-programmet syftar till att skydda resurser i den lokala omgivningen. Detta kan liknas vid Marsdens och Smiths beskrivning av ekologiskt entreprenörskap då även de har bevarande av omgivningen som mål. Då Green in the Park även syftar till att få entreprenörerna att arbeta för en hållbar utveckling genom certifiering av verksamheterna, menar vi att Green Tourism Business Scheme Award kan bidra till att höja värdeskapande av platsen eftersom det kan fungera som en kvalitetssäkring. Samverkan mellan nationalparken, Scottish Enterprise och entreprenörerna anser vi kan beskriva Green in the Park som ett nätverk med målsättningen att bevara de lokala resurserna i Loch Lomond- Trossachs. Vi menar att även nätverket fokuserar på bevarande av resurser, vilket vi anser överensstämmer med Marsdens och Smiths beskrivning av ekologiskt entreprenörskap. Trots att Green in the Park har många medlemmar som kan leva upp till dess kriterier ser vi svårigheter med att initiera ett sådant program på Söderåsen. Vi menar att den kritik som uppmärksammats av workshopens deltagare kan utgöra svårigheter för kvalitetssäkring av Söderåsens entreprenörskap. Vi menar att det redan har visat sig finnas meningsskiljaktigheter i entreprenörernas och Svalövs kommuns åsikter kring utformandet av kriterier, vilket skulle kunna göra det svårare för att gemensamt arbeta för en hållbar

[89] Johansson (2006-07-25) www.hd.se
[90] Fokusgruppintervju/Workshopen (2007-04-24)

utveckling. Vi vill dock poängtera att detta var första gången som entreprenörer och Svalövs kommun samlats i en workshop för att diskutera ämnen såsom kvalitetssäkring. Arbetet med att utveckla naturnära entreprenörskap är även det i sin startfas, vilket vi menar kan skapa ovisshet kring vilka möjligheter kvalitetssäkring kan ge Söderåsens entreprenörer. Från workshopen att döma blir det svårt för industriföretag att uppnå hållbarhetskriterier på grund av kostnaderna. Då fokus ligger på att skapa kvalitetsprogram för naturnära entreprenörer menar vi att industriföretag i stort sätt skulle uteslutas som potentiella medlemmar då Wennerbergs beskrivning av naturnära entreprenörskap till största del innefattar entreprenörer inom tjänstesektorn och besöksnäringen. Avslutningsvis anser vi att det är svårt att ge garantier för hållbart entreprenörskap på Söderåsen men att diskussionen kring kvalitetsprogram eventuellt kan ta en annan vändning om det naturnära entreprenörskapet tydliggörs och om entreprenörer tillsammans med Svalövs kommun får fler tillfällen till att diskutera saken närmare.

7. Nätverk för entreprenörer på landsbygden

I detta kapitel följer en diskussion kring innebörden hos begreppet nätverk där vi även berör hur nätverk mellan människor kan skapas. Vidare kommer kapitlet att ta upp syften med och olika former av nätverk på landsbygdsområden. Avslutningsvis kommer behov av nätverk samt hur dessa behov kan tillgodoses analyseras.

7.1 Begreppet nätverk

Nätverk är ett vitt begrepp som kan te sig i många olika former. Grundläggande är att det ska bestå av interaktioner mellan två eller fler individer. Enligt Burt bildar alla former av sociala interaktioner mellan individer eller företag nätverk.[91] Törnqvist utvecklar resonemanget med att klargöra att nätverk ofta är opåtagliga former av mentala tillstånd och medvetanderum där människor och företag knyts samman genom gemenskap. Detta kan enligt honom skapas genom att människor delar företeelser såsom kultur, uppväxt, utbildning, tillit eller platskänsla. Vidare menar Törnqvist att fysisk närhet och grannskap underlättar, om inte är avgörande, för nätverk då det skapar länkar mellan människor och företag och ökar känslan av samhörighet.[92] Johannisson går djupare in på beståndsdelarna av nätverk och koncentrerar sig till den enskilda individens roll. Han menar att det ligger i människans natur att söka sig till andra människor, vilket på så sätt bildar personliga nätverk som han anser skapar trygghet.[93]

Nätverk i Skottland

Campbell förklarar att det inom Loch Lomond- Trossachs finns fyra geografiskt avgränsade nätverk där varje område består av fem till sex mindre samhällen som ligger i närheten av varandra. Inom dessa nätverk träffas invånarna var tredje eller var fjärde månad för att ta del av varandras verksamheter, problem och för att hjälpas åt att hitta lösningar. Campbell menar att människorna som ingår i dessa nätverk känner till varandra väl då de bor nära varandra och ofta har delat skolgång eller arbete. Det är även många som ses på den lokala puben ett par gånger i veckan då hon menar att den ofta är en naturlig och närliggande mötesplats, vilket visar på den typiska skotska pubkulturen. En gång per år ses representanter från alla fyra nätverken för att diskutera utveckling av gemensam marknadsföring, tillgång till bidrag samt ge varandra råd. Enligt Campbell gör nätverken att människor från olika samhällen får chans

[91] Fraizer & Niehm (2004) sid. 25
[92] Törnqvist (1998) sid. 126-128
[93] Johannisson (2005) sid. 56-58

att träffas för att diskutera olika sakfrågor och umgås, vilket hon menar inte hade varit möjligt om det inte fanns samverkan i trakten.[94] Under intervjutillfället med Epps berättade han att han samverkar med andra företagare i byn då de exempelvis hjälper varandra med uppfödning av ankor. Han visade oss var han bodde och hur nära det var till grannen som han tar hjälp av i uppfödningen. Han beskrev att det kändes tryggt att det fanns någon nära till hands om det skulle uppstå några problem. Vidare berättade han att en viss del av ankäggen säljs till byns gårdsbutik som sedan säljer dem vidare till invånarna i byn och till turister. I slutet av intervjun erkänner Epps att han inte visste särskilt mycket om uppfödning av ankor innan han flyttade till Aberfoyle utan att det snarare var hans fru som är från byn som introducerade honom till det. Det är även hans fru som sköter det praktiska med uppfödningen och Epps roll är endast att sälja vidare äggen till butiken.[95]

Byggstenar för nätverk

Campbells beskrivning av de fyra nätverken i Loch Lomond-Trossachs anser vi bygger på att människorna har något gemensamt såsom att de har träffar med jämna mellanrum, bor i samma område, att de oftast känner till varandra och att många delar pubkulturen. Vi menar att detta kan liknas vid Törnqvist resonemang om att grannskapet och gemenskap där uppväxt, utbildning och kultur knyter samman människor i nätverk. Campbell ger även en beskrivning av att det finns representanter från nätverken som ses kontinuerligt, vilket vi tolkar som att de tillsammans aktivt arbetar för att hjälpa varandra till att förbättra samhällena inom Loch Lomond- Trossachs. Vi anser att detta kan liknas vid att det finns en slags platskänsla bland representanterna som Törnqvist tar upp, då ämnen som de träffas för att diskutera har nära relation till områden där de bor. Intervjun med Epps visar på en annan typ av nätverk som vi inte anser i största grad har gemensam utbildning, kultur eller uppväxt som sina byggstenar. Vi anser snarare att det är den fysiska närheten som har gjort att han inlett samarbete med sina grannar i byn. Enligt oss kan även detta liknas med Törnqvists resonemang om att närhet och grannskap ofta är avgörande för nätverk men det kan också liknas vid Johannissons begrepp personliga nätverk, då Epps uttryckte att han uppskattade tryggheten som samarbetet ger. Vi menar dock att det kan ha underlättat för Epps att hans fru är från trakten och hade kunskap om uppfödning av ankor för att kunna skapa sitt personliga nätverk. Vi ställer oss därför undrande till om det skulle ha varit lika lätt för Epps att skapa personliga nätverk om han hade flyttat till byn utan att känna någon på plats? Vi undrar om

[94] Intervju med Campell (2006-04-26)
[95] Observation i Aberfoyle (2007-04-2)

hans grannar hade varit lika tillmötesgående till att samarbeta som de är nu. Vi ställer oss även frågan vad som skulle hända med nätverken som Campbell och Epps beskriver om det skulle uppstå konflikter mellan medlemmarna? Vi menar att det eventuellt skulle innebära förändringar som kan påverka gemenskapen och tryggheten som författarna menar att nätverk bidrar med. Vi menar att interaktioner och nätverk mellan människor även kan innebära svårigheter, vilket dock är svårt att urskilja utifrån informationen som författarna och intervjuerna har gett oss.

7.2 Syftet med nätverk?

Stathopoulou et al. anser att nätverk skapar resurser, stöd och underlag för företag på platsen, vilket gör att nätverk motiverar till entreprenörskap. Författarna menar att det därför ofta finns informella affärsrelationer som bygger på tillit och vänskap hos lokala entreprenörer[96]. Dinis vänder på resonemanget och menar att nya företag ofta uppstår naturligt på landsbygdsområden, vilket i sin tur skapar behov av nätverk. Detta då småföretagare behöver tillgång till informations- och företagsnätverk som komplement till att de är småskaliga. Enligt Dinis bör det ges stöd från den offentliga sektorn till att kunna utveckla nätverksstrukturer som ska förespråka den organisatoriska aspekten av entreprenörskap. På så sätt menar hon att fysiska och psykiska barriärer mellan människor kan brytas, vilket underlättar bildandet av lokala nätverk.[97]. Vidare menar Getz och Carlsen att nätverk mellan entreprenörer många gånger är avgörande för att kunna driva verksamheterna, men är också en viktig faktor för landsbygdsutvecklingen[98]. Enligt North och Smallbone har studier däremot visat att entreprenörers intresse för att bilda nätverk är väldigt liten, trots att det ofta syftar till att minska kostnaderna, utbyte av information samt ha en gemensam marknadsföring för att bli mer konkurrenskraftig. Författarna menar att det låga intresset grundas i brist på tillit mellan entreprenörer och attityder hos dessa som är svåra att förändra.[99]

Officiella och inofficiella nätverk på Söderåsen

Workshopen syftade till att Svalövs kommun ville undersöka intresset för ett nätverk mellan Söderåsens entreprenörer och av 16 inbjudna företag var det fyra stycken som deltog. Vi

[96] Stathopoulou et al. (2004) sid. 409
[97] Dinis (2004) sid. 19
[98] Getz och Carlsen (2005) sid. 241, 247
[99] North och Smallbone (2006) sid. 48

observerade att dessa entreprenörer bedriver verksamheter med tillgång till få resurser och att de inte kände till varandra innan workshopstillfället, men de hade alla träffat en eller flera av representanterna från Svalövs kommun.[100] Under mötena med uppdragsgivarna från Svalövs kommun framkom att de anser att sin roll i bildandet av ett nätverk ska vara att ge stöd till att utveckla organisationsstrukturen men att nätverket sedan ska vara självstyrande. Tanken är att nätverket ska bidra till att ge entreprenörerna vetskap om varandras verksamheter så att de kan delge varandra information och kunskap. Uppdragsgivarna menar att svårigheten med att skapa Söderåsens nätverk ligger i att kunna bedöma vilka företag som ska få vara medlemmar och få ta del av de gemensamma resurserna såsom gemensam marknadsföring via den nystartade webportalen och loggan ”Söderåsen-öppnar en ny värld”.[101] Romanik identifierar en annan svårighet då han menar att det kan uppstå konflikter kring fastställande av vilka som ska vara beslutsfattande för nätverket, vilket är en av orsakerna till varför han inte är intresserad av att vara medlem i ett officiellt nätverk. Detta då han förklarar att det finns existerande djupa konflikter mellan två av entreprenörerna på Söderåsen som skulle försvåra ett styrande av ett nätverk då han förutspår att båda entreprenörer skulle vilja inta den beslutsfattande rollen om de ingick i ett officiellt nätverk. Han menar att han istället använder sig av sitt personliga kontaktnät på Söderåsen för att kunna driva sin verksamhet som han har skapat med en nära relation till sina stamgäster, vilket har lett till att han kan få hjälp med praktiska åtgärder. Exempelvis kan Romanik genom sina personliga kontakter snabbt få hjälp av en rörmokare som enligt honom annars är väldigt upptagen. Vidare förklarar han att det är hans sociala kompetens som gör att han kan samverka och bygga personliga relationer utan att ingå i ett officiellt nätverk.[102]

Olika syften med nätverk

Svalövs kommuns förslag till bildandet av ett officiellt nätverk mellan Söderåsens entreprenörer verkar syfta till att samordna resurserna på platsen samt till en gemensam marknadsföring, vilket kan liknas vid Stathopoulou et al: s påstående om att nätverk skapar resurser. Vi anser att deltagandet under workshopen visar på Dinis resonemang om att nätverk kan uppstå från platsens befintliga småföretagare. Detta då vi menar att entreprenörernas deltagande kan tyda på att det finns ett behov av informationsutbyte som komplement till att deras egna resurser är bristande. Det låga deltagandet på workshopen stödjer dock North och

[100] Fokusgruppintervju/Workshop (2007-04-23)
[101] Projektmöte med uppdragsgivare (2007-03-01)
[102] Intervju med Romanik (2007-05-09)

Smallbones resonemang om att entreprenörers intresse för att ingå i nätverk kan vara svagt. Vidare visar Romaniks exempel på hans personliga kontaktnät att entreprenörer inte alltid har behov av att ingå i officiella nätverk och att detta inte behöver bero på ett bristande intresse. Med detta menar vi att han, såsom Stathopoulou et al. beskriver, istället har byggt ett nätverk bestående av informella affärsrelationer som bygger på tillit och vänskap. Vidare ser vi att det går att dra en parallell mellan Romaniks resonemang kring svårigheten med beslutsfattandet för nätverket och North och Smallbones studie om entreprenörers svaga intresse för nätverk. Detta då vi ser det som att Romanik inte har någon större tillit för två av entreprenörerna på Söderåsen eftersom de har djupa konflikter, vilket han anser kan skapa problem i ett nätverk och som vi menar kan liknas med författarnas åsikt om svårföränderliga attityder. Då Romanik var en av deltagarna i workshopen menar vi ändå att han visar ett visst behov av tillgång till informationsutbyte med andra entreprenörer och med Svalövs kommun, vilket vi menar kan ses som att han söker ett komplement till sitt inofficiella nätverk. Utifrån fallstudien och författarnas teorier tycker vi oss kunna urskilja olika syften till att ingå i nätverk.

Vi menar att det kan finnas ett organisatoriskt syfte med nätverk som uppdragsgivarna från Svalövs kommun önskar uppnå men även ett resursbaserat syfte då kommunen vill att nätverket ska bidra med resurser till entreprenörerna. Vidare kan det finnas ett informatoriskt syfte som vi menar att Romanik uttrycker då han verkar ha ett behov av att känna till utvecklingen med Söderåsens nätverk trots att han påstår att han inte har intresse av att vara medlem. Vi ser även att Romanik kan ha ett personligt syfte med att nätverka, vilket hans inofficiella nätverk tyder på då vi menar att det främst syftar till hans egna intressen. Vi ser en risk med att det tycks finnas olika syften med Söderåsens nätverk då vi anser att det uttrycker att det även finns olika behov av att skapa ett nätverk. Vi menar att risken ligger i att arbetsprocessen med att skapa nätverket kan bli komplext om syftena och behoven blir motstridiga och eventuellt skapar konflikter. Vi anser att frågan som uppdragsgivarna yttrar om vilka som ska få vara medlemmar är ytterst relevant. Detta då det i dagsläget tycks finnas olika syften och behov av nätverk, vilket försvårar beslut om kriterier för medlemskap eftersom vi anser att kriterierna bör stämma överens med nätverkets ändamål för att inte öka komplexiteten. Därför anser vi att det är av stor vikt att syftet med nätverket klargörs i ett tidigt skede för att kunna föra vidare diskussionen kring medlemskap.

7.3 Behov av nätverk?

Pyke och Sengenberger uttryckte redan år 1990 att ”the key problem for small firms appears not to be that of being small, but of being islolated”, vilket visar på behovet av nätverk och samarbete från den offentliga sektorns för att lättare kunna föra samman småskaliga företagare.[103] Getz och Jamal menar att brist på samverkan inom turismsektorn länge varit ett problem för destinationssamordnare, vilket de anser är relaterat till aktörers olika intressen. Författarna menar att det finns behov av organiseringen av turism för att kunna överbrygga bristen på samverkan mellan de olika aktörerna som berörs i en landsbygdsutveckling.[104] Enligt Dredge är svårigheten med att ha en tydlig kommunikation och problematiken med att ha ett demokratiskt deltagande andra aspekter av bildandet av nätverk. Dredge menar att nätverk ofta karaktäriseras av konflikter och långdraget beslutsfattande och hon lyfter fram att det finns ett behov av att destinationssamordnare ska kunna förstå den komplexa beroenderelationen mellan offentlig sektor och entreprenörer. Dredge hävdar dock att nätverk kan skapa större tolerans mellan olika aktörer och bidra till innovation och kunskapsutbyte, vilket enligt henne tyder på att dagens utveckling går mot att vara nätverksrelaterad.[105]

Brist på samverkan på Söderåsen

Diskussionerna under workshopen med entreprenörerna från Söderåsen berörde bland annat problematiken om bristen på samverkan på och kring åsen. En av deltagarna som driver en golfklubb berättade att när gästerna kommer dit för att spela golf vill de även få tips om boende- och restaurangmöjligheter i området, vilket hon menar hade varit lättare för henne att ge om hon hade haft större kännedom om vilka verksamheter som finns på Söderåsen. En annan deltagare instämde med detta och uttryckte en önskan om att kunna erbjuda sina konferensgäster tips om aktiviteter. Ägaren till golfklubben tog också upp ett annat problem med att bedriva verksamhet på Söderåsen. Företaget är nämligen beläget inom två av Söderåskommunerna, vilket gör det svårt att veta vilken kommun hon ska vända sig till vid behov av stöd samt att det skapar problem med att det finns olika bestämmelser i olika kommuner. Under workshopen fick vi intrycket av att deltagarna började samverka då de exempelvis diskuterade att fler av dem hade behov av fler cyklar och sedan kom fram till att resursproblemet kunde lösas genom samordning där de kunde låna ut cyklar till varandra vid behov. Strax därefter uppmärksammade vi att de flesta av deltagarna gav varandra sina

[103] Dinis (2004) sid. 19
[104] Getz och Jamal (1995) sid. 186-187, 191-192, 201
[105] Dredge (2006) sid. 562-564, 570-571

visitkort och att de bestämde att de skulle ta kontakt med varandra efter workshopen.[106] Under projektmötena med uppdragsgivarna diskuterades hur arbetet med skapandet av nätverket skulle fortlöpa efter workshopstillfället. Uppdragsgivarna var överens om att nästa steg i utvecklandet borde ske så snart som möjligt för att intresset för nätverket inte skulle svalna hos de övriga Söderåskommunerna. Därför uttryckte de att de har som plan att bjuda in till ett större seminarium under hösten år 2007 med fler deltagande entreprenörer samt representanter från alla fyra Söderåskommuner. Detta med syfte att diskutera fram en struktur för nätverkets organisationsform.[107]

Hur kan behoven av nätverk tillgodoses?

Diskussionerna från workshopen anser vi tyder på ett behov av ökad samverkan mellan entreprenörer på Söderåsen. Detta då entreprenörernas beskrivningar av att vilja ha större kännedom om varandras verksamheter för att kunna erbjuda turisterna ett större utbud av aktiviteter, vilket vi menar är i enlighet med Dinis om att det skapar ett behov av nätverk. Vidare menar Dinis att samarbete med den offentliga sektorn underlättar samordnande mellan småföretagare, vilket vi menar att workshopen som Svalövs kommun var med att anordna och bildandet av nätverket syftar till. Bristen på vetskap om andra företag i området anser vi även styrker Pykes och Sengenbergers påstående om att problemet ofta ligger i att småföretag är isolerade från varandra och inte på storleken på företagen. Våra beskrivna observationer av entreprenörernas beteenden under workshopen anser vi ytterligare tydliggör behovet av ett nätverk på Söderåsen, då deltagarna redan där delgav problem och tillsammans försökte hitta lösningar. Vi menar att den anordnade workshopen gav dem möjlighet att träffas och att utbyta information, vilket visar på ett behov av organisering av turistaktiviteter som överensstämmer med Getz och Jamals resonemang om att detta skapar samverkan mellan olika aktörer. Trots att Svalövs kommun verkar vara angelägna om att få större gehör hos entreprenörerna för att bilda nätverket så snart som möjligt, anser vi att det kan finnas en risk med att arbetet kan försvåras då fler aktörer blir involverade. Vi menar att när de övriga kommunerna och fler entreprenörer involveras i arbetsprocessen kring nätverket finns det i enlighet med Dredge en risk för att beslutsfattande och demokratiskt deltagande försvåras. Risken ligger i att det finns fler åsikter och intressen att ta hänsyn till, vilket vi menar kan ge upphov till konflikter om dessa visar sig vara motstridiga. Som beskrivits under rubriken ”2.1 Samarbete med Svalövs kommun” har vi även under våra projektuppdrag fått erfara att

[106] Fokusgruppintervju/Workshop (2007-04-23)
[107] Projektmöte med uppdragsgivare (2007-03-01)

kommunalt arbete kan vara en tidskrävande process och vi anser att det finns en fara för att arbetsprocessen för nätverket kan bli mindre effektiv då de andra Söderåskommunerna involveras. Å andra sidan kan involvering av de andra kommunerna skapa större tolerans och innovation om utvecklingen blir enligt Dredges påstående. Vi vill poängtera att behovet av nätverk på Söderåsen är påtagligt men att svårigheten med att besvara detta är mer komplext och kräver således att nästa seminarium fokuserar på aspekter som deltagarna kan relatera till för att skapa en gemensam motivation för fortsatt arbete.

8. Slutsatser och reflektioner

I detta avslutande kapitel kommer vi att besvara frågeställningar samt ge förslag till fortsatt forskning. Syftet med uppsatsen har varit att öka förståelsen för huruvida nätverk mellan lokala entreprenörer kan stimulera till en hållbar turismutveckling på landsbygden. Vi har genom ett abduktivt arbetssätt och ett kvalitativt tillvägagångssätt undersökt detta.

Undersökningen är uppbyggd efter teoriblocken; landsbygdutveckling, hållbar landsbygdsturism, entreprenörskap samt nätverk, vilka samtliga har analyserats och bidragit till ett kunna besvara frågeställningarna som följer nedan.

- *Vilka faktorer och strategier kan bidra till en hållbar turismutveckling på landsbygdsområden?*

Sedan mitten av 1990-talet har människors inkomster och fritid ökat men också deras intresse för unikheten med landsbygden, vilka alla har varit bidragande faktorer till landsbygdsturismens ökning. I och med den ökade landsbygdsturismen har det skapats ett behov av strategier för hållbar turismutveckling för att minska dess påfrestning på miljö och kultur. Vi har analyserat fram två begrepp som vi benämner som de *moderna* och *traditionella uppfattningarna av landsbygdsområden*, vilka även har visat sig kunna användas vid analys av turismutveckling. Från fallstudien i Skottland att döma har en ökad migration, som karaktäriserar den moderna uppfattningen, lett till högre sysselsättning inom turismen. Den traditionella uppfattningen i form av lantbruk har också till viss del ökat men ofta i samband med turismutveckling, vilket visar på en kombination av de båda uppfattningarna. Vi har även analyserat fram *moderna* och *traditionella* turistaktiviteter som kan ses som strategier för att locka fler turister till landsbygdsområden. Undersökningen har visat att turister lockas av att uppleva naturbaserade traditionella aktiviteter men även mer moderna aktiviteter som exempelvis baseras på utveckling av teknologi. Därmed har vi kommit fram till att de traditionella och moderna uppfattningarna kan utgöra en dikotomi för turismutveckling på landsbygden, då de båda är betydelsefulla. Vidare har undersökningen visat att LEADER-program har varit en drivande faktor för turismutveckling i Skottland men det har också visats sig innebära svårigheter med att kunna utnyttja detta stöd i utvecklingen av hållbar turism.

Analysen har även visat att satsningar på en ökad turism kan innebära negativa effekter på miljön och kulturen, vilket fallstudien i Skottland har exemplifierat. Där har det utvecklats strategier för hållbar turism som bygger på att förlänga turistsäsongen och anordna aktiviteter som är lokaliserade utanför byarna för att minska besökstrycket i byarna. I undersökningen har det även diskuterats att utbildning och informationsspridning till turister kan öka deras medvetenhet om hur de bör agera för en hållbar turism men det är oklart till vilken grad turisterna följer informationen. Även EU: s LEADER-program stödjer informationsspridning och utbildning kring hållbar turism till entreprenörer inom besöksnäringen, vilket kan vara bidragande till att entreprenörer förhåller sig mer positivt till hållbar turismutveckling. Å ena sidan ger programmet finansiellt stöd för att främja hållbar turismutveckling, men å andra sidan skapas ett behov av mänskliga resurser i form av personal, då det administrativa arbetet och ansökningsprocessen är tidskrävande. Vi har kommit fram till att det kan vara av vikt att skapa en fysisk mötesplats på Söderåsen där kommunerna, invånare och entreprenörer ska kunna mötas för att diskutera resursfrågor och att det finns dialog mellan samtliga parter för att de ska arbeta för en hållbar turismutveckling. Avslutningsvis har undersökningen påvisat att det finns problem med att uppnå en hållbar turismutveckling eftersom det är svårt att finna en balans mellan att öka turismen samtidigt som att ge restriktioner för turisterna. Vi har dock nämnt vissa faktorer och strategier som kan vara bidragande och användas som kriterier för en hållbar turismutveckling på landsbygdsområden.

- *Huruvida kan nätverk mellan lokala entreprenörer gynna en hållbar turismutveckling på Söderåsen?*

I denna undersökning har vi kunnat urskilja två uppfattningar av entreprenörskap i Skottland och på Söderåsen, vilka benämns som de *moderna* och *traditionella uppfattningarna av entreprenörskap*. Utifrån fallstudien på Söderåsen har vi kommit fram till att både den traditionella uppfattningen, som syftar till att skapa identitet och inkomst, och den moderna uppfattningen, som syftar till att uttrycka unikhet med fokus på miljön, kan appliceras på en och samma entreprenör. Därmed har analysen visat att det finns svårigheter med att kategorisera entreprenörer utifrån de två uppfattningarna. Trots detta har vi kommit fram till att det kan finnas två kategorier av entreprenörer på landsbygdsområden som vi benämner som *verkställande* och *enskilda entreprenörer*. De verkställande entreprenörernas roll kan utifrån analysen beskrivas som att vara lyhörda till de enskilda entreprenörernas åsikter och verka för att förankra förslag som kan leda till förbättring hos högre beslutsfattande instanser.

För att det ska vara möjligt krävs att det finns förtroende och engagemang mellan de olika entreprenörerna, vilket visar på ett högt socialt kapital. Undersökningen har även påvisat att nätverk mellan entreprenörer kan verka för att gynna en hållbar turismutveckling på landsbygdsområden. I Skottland och på Söderåsen finns samarbeten som syftar till att värna om yrkeskulturella säregenheter och öka det lokala entreprenörskapets mångfald genom att utnyttja statusen som nationalparkerna ger. Den skotska fallstudien har påvisat att kvalitetssäkring och certifiering av entreprenörers verksamheter i nätverk kan få entreprenörer att arbeta för hållbar turismutveckling. I fallstudien av Söderåsen framgick det dock att de deltagande entreprenörerna i workshopen ställde sig kritiska till kvalitetssäkring eftersom det kan vara svårt och kostsamt att uppnå, vilket gör det svårt i dagsläget att utforma kriterier för medlemskap av Söderåsens nätverk.

Utifrån analysen har vi kommit fram till att det finns officiella nätverk mellan entreprenörer i Skottland som bygger på grannskap, gemenskap och fysisk närhet men att inofficiella nätverk också kan vara betydande i en turismutveckling. Frågan är dock om dessa nätverk garanterar hållbar turismutveckling? Analysen har visat att det kan vara svårt då det finns olika syften och behov till att ingå i nätverk, vilket kan bli komplext om de motstrider varandra. Fallstudien av Söderåsen visar på att det kan finnas organisatoriska, resursbaserade, informatoriska samt personliga syften till att ingå i nätverk. Vi anser att de största behoven som entreprenörerna på Söderåsen visade sig ha av nätverk, vara starkt relaterade till turismutveckling där de ville uppnå utökning av turismaktiviteter genom att samarbeta, men där det fanns lite fokus på vikten av hållbarhet. Undersökningen visar att det bör finnas ett tydligt syfte med nätverket att det bör verka för hållbar turismutveckling men att det kan vara svårt att uppnå om det finns motstridiga syften och behov samt konflikter mellan medlemmarna. Utifrån analysen har vi kommit fram till att nätverk i sig bör fungera som ett verktyg för att främja hållbar turismutveckling där medlemmarnas syften till att ingå bör överensstämma med detta. Som förslag till att nätverk mellan entreprenörer på Söderåsen ska kunna gynna en hållbar turismutveckling bör det utifrån vår analys finnas finansiellt stöd från EU, organisatoriskt och finansiellt stöd från offentlig sektor, starkt socialt kapital, informationsspridning och utbildning, företag av olika karaktär med lokal förankring samt tydliga riktlinjer som innefattar strategier för hur entreprenörerna kan arbeta för en hållbar turismutveckling.

Lärdomar och reflektioner

Denna undersökning har gett oss förståelse för att hållbar turism- och landsbygdsutveckling är komplext men att samarbeten och nätverk mellan olika aktörer i många fall är avgörande för att skapa förändringar och driva utvecklingen. Vi vill poängtera att det har varit oerhört lärorikt att skriva uppsatsen parallellt med att utföra ett projektuppdrag för Svalövs kommun. Vi har på så sätt fått en inblick i hur det praktiska arbetet med landsbygdsutveckling på Söderåsen och i Skottland går till, vilket vi har uppfattat som väldigt intressant. Det har dock många gånger varit svårt för oss att skilja på arbetet med projektuppdraget och arbetet med uppsatsen eftersom de berört samma ämne men där uttryckssättet i skrift är annorlunda.

Förslag till vidare forskning

Vi anser att det skulle vara intressant att vidare studera vilka risker och svårigheter som kan finnas med nätverk på landsbygdområden i en turismutveckling, då forskningen kring nätverk ofta fokuserar på fördelar och möjligheter. Detta eftersom vi anser att våra fallstudier har visat att nätverk och skapandet av nätverk är en långsiktig process som kan innebära svårigheter. Vidare vore det tänkvärt att undersöka vilka effekter en ökad global turismmarknad kommer att ha på bevarandet av naturliga landsbygdsmiljöer i framtiden. Kommer naturen och samhällena på landsbygden att ha bärkraft nog att kunna stå emot påfrestningar av en fortsatt ökning av turismen eller finns det risk för att landsbygden kan förlora sin attraktivitet som besöksmål?

Källförteckning

Tryckta källor

Boyd, Stephen (2004). ”National Parks: Wilderness and Culture”. I Lew et al. (red). (2004). *A Companion to Tourism.* Sid 473-483. Malden: Blackwell Publishing Ltd.

Dinis, Anabela. (2006). Marketing and Innovation: Useful Tools for Competitiveness in Rural and Peripheral Areas. *European Planning Studies.* Vol. 14, nr. 1. Sid. 9-22

Dredge, Dianne. (2006). Networks, Conflict and Collaborative Communities. *Journal of Sustainable Tourism.* Vol 14, nr 6. Sid. 562-581

Frazier, Barbara J. & Niehm, Linda S. (2004). Exploring Business Information Network of Small Retailers in Rural Communities. *Journal of Developmental Entrepreneurship.* Vol. 9, nr. 1. Sid. 23-42

Getz, Donald & Carlsen, Jack. (2005). Family business in tourism. State of the Art. *Annals of Tourism Research.* Vol. 32, nr. 1. Sid. 237-258.

Getz, Donald & Tazim Jamal. (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research.* Vol. 22, nr.1. Sid. 186-204

Gummesson, Evert. (2000). *Qualitative Methods in Management Research 2nd edition.* London: Sage Publications Ltd.

Hall, C Michael. (2000). *Tourism Planning- Policies, Processes and Relationships.* Essex: Pearson Education Limited.

Holloway, Lewis et al. (2006). Managing sustainable farmed landscape through ´alternative´ food networks: A case study from Italy. *The Geographical Journal*. Vol. 172, nr. 3. Sid. 219-229.

Johannisson, Bengt. (2005). *Entreprenörskapets väsen.* Lund: Studentlitteratur.

Kappert, Joachim. (2000). “Community and rural development in Northern Portugal”. I Richards, Greg & Hall, Derek (red). (2000). *Tourism and Sustainable Community Development.* Sid 258-267. London: Routledge.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forsknings intervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Lew, Alan, Michael, Hall & Allan Williams. (red). (2004). *A Companion to Tourism*. Malden: Blackwell Publishing.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Tredje upplagan.* Lund: Studentlitteratur.

Richards, Greg & Hall, Derek (red). (2000). *Tourism and Sustainable Community Development.* London: Routledge.

Rienecker, Lotte & Jörgensen Stray, Peter. (2002). *Att skriva en bra uppsats.* Lund: Liber AB.

Russel, Roslyn & Faulkner, Bill. (1998) Movers and Shakers: chaos makers in tourism development. *Tourism Management.* Sid. 411-423

Saarinen, Jarkko. (2004). "Tourism an Touristic Representatations of Nature". I Lew et al. (2004). I Lew et al. (red). (2004). *A Companion to Tourism.* Sid 438-449. Malden: Blackwell Publishing Ltd.

Sharpley, Richard. (2007) Flagship Attractions and Sustainable Rural Tourism development: The Case of the Alnwick Garden, England. *Journal of Sustainable Tourism.* Vol. 15, nr. 2. Sid. 125-143

Sharpley, Richard (2004) "Tourism and the Countryside". I Lew et al. (red). (2004). *A Companion to Tourism.* Sid374-386. Malden: Blackwell Publishing Ltd.

Shaw, Gareth. (2004). "Entrepreneurial Cultures and Small Business Enterprises in Tourism". I Lew et al. (red). (2004). *A Companion to Tourism.* Sid 122-134. Malden: Blackwell Publishing Ltd.

Stathopoulou, Sophia et al. (2004). Rural entrepreneurship in Europe – A research framework and agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research.* Vol. 10, nr. 6. Sid. 404-425.

Törnqvist, Gunnar. (1998). *Renässans för regioner.* Stockholm: SNS Förlag

Wibeck, Victoria. (2000). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* Lund: Studentlitteratur.

Broschyrer och annat tryckt material

Hellman, Lotta. (2007-01-10). *Den nya lyxen.* Västmanlands läns tidning. Sidnummer saknas

Loch Lomond and The Trossachs National Park Authority. (2007). *Magazine for Loch Lomond & The Trossachs National Park.* Nr. 8

Muntliga källor

Intervjuer

Intervju med John Epps (2007-04-26), Director of National Park community partnership, Chairman of Trossachs Area Network, Skottland, Visit Center i Aberfoyle

Intervju med Lesley Campbell (2007-04-26), Rural and Community Support Manager, National Park Authority, Skottland, The Old Station, Balloch

Intervju med Andy Romanik (2007-05-09), Ägare av Röstånga Stationshus, Röstånga, Röstånga Stationshus

Fokusgruppsintervju/Workshop

Fokusgruppsintervju/Workshop med fyra representanter från företag på och kring Söderåsen (2007-04-24), Näringslivets Hus Skåne Nordväst, Helsingborg

Observationer

Deltagande observationer i Loch Lomond- Trossachs, Skottland, 2007-04-24 - 2007-04-28
Deltagande observation på Söderåsen, 2007-05-09

Elektroniska källor

Johansson, Birgitta (2006-06-25). *Svalöv kan få ny utbildning"*. Helsingborgs Dagblad. Tillgänglig: <www.hd.se>. (Läst 2007-04-03)

www.naturvardsverket.se (Läst 2007-05-22)

NUTEK (2007). *Fakta om Svensk turism och turismnäring. 2007 års upplaga*. Tillgänglig: <http://www.nutek.se/content/1/c4/25/66/Fakta20030312.pdf>. (Läst 2007-05-22)

www.leaderplus.se (Läst 2007-06-01)

www.lochaberlarder.co.uk (Läst 2007-05-05)

www.lochlomond-trossachs.org (Läst 2007-05-22)

Loch Lomond- Trossachs National Parks (2005). *State of the Park Report*. Tillgänglig: <http://www.lochlomond-trossachs.org/park/default.asp?p=109>. (Läst 2007-06-05)

Swales, Tom (2006-12-12). *"Branding-projekt" stärker varumärket Söderåsen.* Lokaltidningen. Tillgänglig: <www.lokaltidningen.se>. (Läst 2007-04-03)

www.svalov.se (Lästa 2007-05-22)

www.soderasen.se (Läst 2007-06-01)

www.wikipedia.org (Läst 2007-05-22)

Övriga källor

Projektgruppsmöten med uppdragsgivarna Thomas Arnström, Jörgen Dehlin och Leif Wennerberg, Svalövs kommun, 2007-01-30, 2007-02-08, 2007-03-01, 2007-03-08

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide till intervju på Söderåsen

Respondent: Andy Romanik, Stationshuset i Röstånga (2007-05-09)

Introduktionsfrågor

- Kan du berätta lite om dig själv och din bakgrund?
- Kan du beskriva verksamheten och dina arbetsuppgifter samt verksamhetens målgrupp?

Tema: Turism på landsbygd
Forskningsfråga: Hur hanteras turismen på landsbygden för att miljön och samhället inte ska ta skada?

1. Hur skulle Ni beskriva turismen på/kring Söderåsen?
2. Hur har turismen påverkat Er verksamhet?
3. Hur tror Ni att en ökning av turismen skulle påverka Söderåsen samt Er verksamhet? Hur bör detta hanteras?

Tema: Entreprenörskap på landsbygd
Forskningsfråga: Hur främjas turismen av entreprenörskapet på platsen?

4. Vilka typer av företag finns på/kring Söderåsen?
5. Vilken roll har turismen haft för dessa företag och hur tror Ni att framtiden kommer att ser ut?
6. Vilket intresse tror Ni att Söderåsens företagare har för samarbeten med den offentliga turismsektorn?

Tema: Nätverk mellan olika aktörer och entreprenörer
Forskningsfråga: Hur kan nätverk mellan entreprenörer och den offentliga turismsektorn gynna entreprenörskapet och turismutvecklingen?

7. Känner Ni till några officiella eller inofficiella samarbeten/nätverk mellan entreprenörer på/kring Söderåsen samt ingår Ni i något sådant samarbete/nätverk?

8. Svalövs kommun har som mål att skapa ett självstyrande nätverk för entreprenörer på/kring Söderåsen. Hur förhåller Ni Er till denna idé samt vilka problem och möjligheter tror Ni detta kan innebära?

9. Tror Ni att samarbeten mellan entreprenörer på/kring Söderåsen kan främja en utveckling som gynnar turism utan att skada kultur och natur? I sådant fall hur?

Bilaga 2: Interview guide for interviews in Scotland

John Epps, Director of National Park community partnership, Chairman of Trossachs Area Network, Aberfoyle, Skottland (2007-04-26)

Lesley Campbell, Rural and Community Support Manager för National Park Authority för Loch Lomond och Trossachs, Balloch, Skottland (2007-04-26)

Introduction questions

- Could You tell us a bit about Yourself (age, education, career etc.)?
- Could You briefly decribe Your area of responsibility and Your organisation?

Tema: Turism på landsbygd
Forskningsfråga: Hur hanteras turismen på landsbygden för att miljön och samhället inte ska ta skada?

1. Could You tell us about the Tourism Sector and its activities as well as the target groups within the National Park?
2. Have You observed any negative consequences due to the impact of tourism? If so, in what case?
3. How do You work with obtaining a balance between encouraging tourism development and preserving the environment from exploitation?

Tema: Entreprenörskap på landsbygd
Forskningsfråga: Hur främjas turismen av entreprenörskapet på platsen?

4. Could You tell us about the different types and the extent of the small businesses within the National Park?
5. How is the relationship between the small businesses and the Public/Tourism Sector?
6. How do You think the integration between small businesses and the Public/Tourism Sector could be more developed?

Tema: Nätverk mellan olika aktörer och entreprenörer
Forskningsfråga: Hur kan nätverk mellan entreprenörer och den offentliga turismsektorn gynna entreprenörskapet och turismutvecklingen?

7. Are there any official/inofficial networks among the small businesses and its stakeholders today? If so, could You tell us what kind of networks there are?
8. What issues (both negative and positive) do You think can arise when developing such networks? Is there any examples You can illustrate with?
9. Do You believe that networks between small businesses and the Public/Tourism Sector could benefit the sustainable development of the area? In that case, how?

Bilaga 3: Dagordning till workshopen i Helsingborg

Work Shop 23 april 2007

Dagordning:

9.00 Introduktion till Work Shop och presentation av alla deltagare

1. Dagordning, visitkort, penna, papper, Söderåsens katalog
2. Frukost
3. Inledning: presentation av ”Söderåsen- öppnar en ny värld”
4. Uppföljning med Grönt entreprenörskap och förslag på ett nätverk
5. Presentation av alla
6. Förväntningar på Work Shop: Vad intresserade er till att komma hit?
7. Syn på dagens entreprenörskap på/kring Söderåsen: Kan ni beskriva er bild av entreprenörskapet på/kring Söderåsen?
8. Summera

10.00 Fika med fruktsallad

10.15 Hur ser intresset ut för nätverk?

1. Ingår ni i något officiellt eller inofficiellt nätverk idag?
2. Skulle ni kunna tänka er att ingå i ett större nätverk med fler företag? Antal medlemmar och vilka olika typer av verksamheter?
3. Finns det andra aktörer än företag/entreprenörer som kan bidra till eller ingå i nätverket?
4. Summera

11.00 Paus

11.15 Hur skulle utformandet av ett nätverk kunna se ut för att locka medlemmar?

1. Hur skulle er verksamhet kunna bidra till nätverket samt vad tror ni nätverket skulle kunna erbjuda er?
2. Vilka för- och nackdelar finns det med nätverket för alla parter?
3. Vilka kriterier ska uppnås för att få ingå i nätverket?
4. Summera hela Work Shop och presentera slutsatser

Lista med e-mail för dem som vill ha uppsatsen

12.00 Svalöv kommun bjuder på lunchbuffé på Amica

Bilaga 4: Förslag till Svalövs kommun

Redovisning av resultat

Svalövs kommun bör vidta ett flertal åtgärder för att lyckas med att skapa ett nätverk för Söderåsens entreprenörer som ska bidra till att gynna turismen på plats. Det finns möjligheter till att ett nätverk kan gynna Söderåsens utveckling. Vi bedömer dock att fördelar med ett nätverk måste lyftas fram för att uppnå ett större intresse hos Söderåsens entreprenörer för att ingå i ett gemensamt nätverk.

Intresse hos Söderåsens entreprenörer för ett gemensamt nätverk

Resultatet av workshopen visade att det finns ett stort intresse av att ingå i ett nätverk bland de företag som representerades, vilket även påvisades under den enskilda intervjun på Söderåsen. Vår uppfattning är att de starkaste argumenten hos entreprenörerna för att ingå i ett nätverk är möjligheten till att samordna resurser samt att nätverket kan bidra till en ökad turism på Söderåsen. Vi kunde utifrån diskussioner under workshopen urskilja att det exempelvis finns ett behov av fler cyklar på Söderåsen och lösningen skulle kunna vara att låna ut cyklar verksamheter emellan vid behov. Det här exemplet kan ses som oviktigt men vi anser att samordning av resurser, i detta fall cyklar, gör det genomförbart för verksamheter att hantera ett större antal turister.

Andra åsikter om nätverkets betydelse för turismen på Söderåsen berörde möjligheten för entreprenörer att tillsammans göra sina röster hörda hos beslutsfattande organ inom den offentliga sektorn. Diskussionen kretsade mycket kring efterfrågan på att Vägverket ska förbättra vägskyltar som hänvisar till företag på Söderåsen. Vi härleder det här problemet till att enskilda entreprenörer känner att de har svårt att få gehör hos Vägverket för en sådan förändring, men flera entreprenörer i ett nätverk visar på större efterfrågan och de kan på så sätt få större gehör för sina behov.

Utifrån den enskilda intervjun kan vi fastställa att en ökad turism på Söderåsen följaktligen kan leda till ett förbättrat serviceutbud på plats. Exempelvis kan en större tillströmning av turister framkalla ett större behov av serviceverksamhet såsom utbud av bankomater, turistaktiviteter, boende, restauranger och butiksförsäljning. Vi menar att detta i sin tur kan gynna invånarna på och kring Söderåsen, då även de får ta del av ett större serviceutbud.

Vår uppfattning är att det dock finns ett hinder för att en ökad turism ska resultera i ett förbättrat serviceutbud på Söderåsen. De tydligaste hindren menar vi utgörs av den stora svårigheten med att få bygglov och att marken endast är koncentrerad till ett fåtal ägare. Det här innebär svårigheter för nyetablering av företag som skulle gynna turism samt att det ger markägarna en betydande roll för vilken riktning turismutvecklingen ska ta. Därmed anser vi att etablerade verksamheter och markägare inte får förbigås vid utveckling av ett nätverk på Söderåsen.

Förslag till fortsatt arbete

Vår uppfattning är att de organisatoriska frågorna kring ett nätverk snarast bör diskuteras för att inte riskera att utvecklingen av nätverket ska fördröjas. Svalövs kommun har redan väckt intresse hos entreprenörer och bör därmed vidta åtgärder för fortsatt arbete med att skapa en organisationsstruktur för nätverket med stark uppföljning.

Strategier och arbetssätt som kan tillämpas i ett sådant nätverk

I undersökningen har det tidigare påpekats att det finns intresse hos entreprenörer som deltog i workshopen för att ingå i ett nätverk på Söderåsen. Vi anser att nästkommande fas bör fokusera på att ta reda på hur intresset ser ut hos flertalet entreprenörer på Söderåsen. Vårt förslag är att genomföra en omfattande enkätundersökning bland Söderåsens småföretagare och invånare. Enkäten skulle kunna ta utgångspunkt i frågorna:

Vilka problem finns på Söderåsen?
Vad är orsaken till dessa problem?
Hur kan problemen lösas?

Frågorna kan tyckas behöva vara mer omfattande, men syftet är att svaren ska kunna bidra med betydelsefull information och enkäten ska inte vara allt för tidskrävande att fylla i. Resultatet av enkätundersökningen ger ett underlag för att identifiera de största problemen på Söderåsen, vilket kan fungera som utgångspunkt för nätverkets funktion. Nätverket bör ha som mål att det ska finnas ett arbete för att åtgärda dessa problem.

Vi anser att det bör finnas strategier för att kunna vidta ovannämnda åtgärder. Vi ser det som viktigt att nätverket även har funktionen av en fysisk mötesplats för människor på Söderåsen där det bör anordnas årliga möten, utbildning och föredrag som främjar utbyte av information och kunskap. På så sätt kan människor tillsammans komma fram till förslag till förbättring av Söderåsen. Genom nätverket kan det då även skapas en känsla av gemenskap, trygghet och platskänsla.

Svalövs kommun har som mål att medlemmarna i nätverket ska kunna marknadsföras via webportalen. Vi anser att det är en god idé om det inom nätverket organiseras mindre ansvarsgrupper med en utsedd ledare. Exempelvis kan det finnas grupper som representerar byarna på Söderåsen. Det kan även finnas en grupp som ansvarar för driften av webportalen där ledaren i detta fall blir webmaster. Ledarna för ansvarsgrupperna kan även tilldelas ansvaret att kommunicera med andra ansvarsgrupper i nätverket för att bibehålla gemenskap, utbyte av information och kunskap.

Svalövs kommun har även som mål att nätverket ska vara självstyrande av sina medlemmar. Vi vill dock påpeka att detta inte utesluter att de fortfarande kan ge stöd till nätverket. Det bör därmed finnas kommunikation och samverkan mellan kommun och nätverkets medlemmar. Vårt förslag är att Svalövs kommun kan bidra med att söka finansiella stöd som gynnar medlemmarna. Då vi värnar om en hållbar utveckling av Söderåsen, bör stöd ges till verksamheter som kan arbeta för en sådan utveckling. Vi anser att stöd kan sökas hos EU:s LEADER-program då det främjar hållbar utveckling av landsbygd.

Ett annat förslag till att arbeta för att uppnå hållbar utveckling är att det inom nätverket erbjuds utbildning kring hållbar utveckling och arbetssätt som kan gynna en sådan. Vi anser att det även är viktigt att entreprenörerna arbetar för att förmedla sådan information till sina besökare via exempelvis informationsblad. Genom att via nätverket sprida kunskap om hållbar utveckling kan det skapas gemensamma mål för turism som bygger på bevarande av lokal natur och kultur. Vi ser att nätverket således möjliggör en organisering av turismverksamheter på Söderåsen.

I dagsläget är det många turistverksamheter på Söderåsen som inte bedrivs under vinterhalvåret. Vi ser möjligheter att ett nätverk kan skapa inkomster för turistverksamheter även under resten av året. Vårt förslag är att det genom nätverket kan arrangeras festivaler som anknyter till vad olika säsonger har att erbjuda. Exempelvis kan det under hösten anordnas en svampfestival som lockare besökare till att besöka Söderåsen för att bo, äta, konsumera och delta i turistaktiviteter. Festivaler kan på så sätt bidra till att förlänga turistsäsongen på Söderåsen samt öka turistverksamheters inkomster.

Undersökningen har visat att ett nätverk på Söderåsen skulle vara gynnsamt för utvecklingen. Trots detta kvarstår problemet kring kriterier för medlemskap. Reaktionen hos entreprenörerna som deltog i workshopen var att det inte ska finnas kriterier för medlemskap. Svalövs kommun har dock funderingar kring att skapa kriterier då de ser svårigheter med att bedöma om vissa verksamheter har anknytning till ett nätverk på Söderåsen. Exempelvis finns det verksamheter som använder sig av begreppet Söderåsen i sin marknadsföring, men inte är lokaliserade på platsen. Vi har även identifierat en svårighet med att definiera vilka som kan anses som entreprenörer på Söderåsen. Som tidigare nämnts har markägare stort inflytande, men kan de ses som entreprenörer som kan ingå i nätverket?

Vårt förlag är att Söderåskommunerna tillsammans ska utveckla underlag för organisering och struktur av nätverket. Det bör arbetas fram handlingsplaner för kort och lång sikt som bygger på olika scenarios, som exempelvis väcker frågor kring vilka som ska kunna bli medlemmar eller inte, vilka konflikter som kan uppstå och hur de ska hanteras. Vi anser att Svalövs kommun ska bjuda in till workshop för att diskutera handlingsplaner och för att väcka engagemang och intresse hos människor på Söderåsen. På så sätt skapas delaktighet och det sker informationsutbyte mellan näringsliv och kommuner på Söderåsen.

Sammantaget

Undersökningen har visat på att det finns goda möjligheter för att skapa ett nätverk för Söderåsens entreprenörer. Vi grundar det här på att de entreprenörer som deltagit i projektet har visat stort intresse för att ingå. Det finns även finansiella resurser att söka hos EU:s LEADER-program. Problemet med kriterier för medlemskap kvarstår, vilket kan härledas till att utvecklingen fortfarande är i sin startfas. På kort sikt behövs därför diskussioner kring organisationen av nätverket. På lång sikt ser vi att det inom nätverket måste finnas mål som strävar efter en hållbar utveckling på Söderåsen. Ur ett vetenskapligt perspektiv utgör landsbygder, såsom Söderåsen, ett unikt och attraktivt besöksmål för turister och vi ser därmed nätverk som en strategi för att gemensamt hantera påverkan av turismen på plats.